

ВІСНИК

THE HERALD

-VISNYK

Свобода народам!

Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

В. Левенець — Третя сила	1
В. Давиденко — Герої знані і незнані	2
З. Карбович — Лист про українське правосуддя	6
Валентина Отроценко — Монолог юности (поезія)	10
Д-р Михайло Кушнір — Підстави національної культури — Родинне гніздо	11
Богдан Коринт — Позиції холодної і гарячої війни	16
І. Шаповал — Соловецький в'язень	18
Софія Наумович — Геройський Тарас чи дурний Іван?	21
В. Чарт — За оновлений репертуар	23
Оксана Керч — „Фантастичні оповідання” про московське нині	24
Ярослав Стецько в Лісбоні	26
В. С-ко — Московські вбивці Бандери перед судом	29
Петро Кізко — Хто такий Смолич?	31

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ**

ЗАКЛИК ЦК АБН ДО ПРОТИНАСТУПУ НА КУЛЬТУРНО-ПОЛІТИЧНОМУ ВІДТИНКУ

Національно-визвольна, антиімперіяльна, антиросійська і антикомуністична боротьба уярмлених московським імперіялізмом і комунізмом народів в ССРСР і в сателітних країнах поглиблюється і поширюється — за права нації, за права людини, за національно-державну незалежність і всебічну свободу та гідність людини, за соціальну справедливість. Вона розгортається у національно-політичній, світоглядній, культурній, релігійній, соціально-економічній і інших площинах.

Зударилися два образи, два уявлення життя: російський і неросійський, панівної і уярмлених націй.

Москалі намагаються фізичним терором і всіми можливими засобами накинати свій спосіб життя, щоб зрусифікувати й збольшевизувати уярмлені ними народи. Величезний спротив уярмлених націй унеможливило їм добитися цієї мети.

Зудари уярмлених націй, зокрема їх молоді, з московськими окупантами на вулицях міст, у фабриках, копальнях, демонстрації студентів в університетах і поза ними, — криваві сутички робітників і підпільників з озброєними частинами КГБ. — діяльність численних груп молодого покоління — літературних, політичних, релігійних, філософських, з бойовими включно, з виразною настановою розвалу імперії і знищення комуністичного режиму, — поширювання підпільної літератури, виразно спрямованої на тотальне знищення комунізму — стали настільки масовим явищем, що окупантові неможливо з успіхом проти цього всього боротися.

Хвиля національно-визвольної, ідейно-політичної боротьби переливається вже далеко поза межі автохтонної землі уярмлених націй. Окупант розгублюється у власних протиріччях. Масовими засланнями на Сибір і таборами примусової праці він може тільки частинно протидіяти натязі національно-визвольної революційної боротьби, що огортає уярмлені країни. Іскри волі, всеімперіяльної пожежі огортають тюрму народів.

Зреорганізувавши концтабори, Хрущов врятував імперію, розбиваючи міцну організацію в'язнів, яка охоплювала вже численні комплекси концтаборів і була спроможна підняти весь Сибір і Казахстан на повстання. Але ідеї нашої революції за національно-державну незалежність, за права людини, за людину як Богоподібне стово — не знають меж. Вони не зупиняються на кордонах, ширяться по всьому царству тиранів і розривають його.

Хоч тисячі українських молодих людей приневолени залишати рідні землі, щоб студіювати чи працювати на російській території, вони й поза Рідною Землею стають пробойниками наших ідей — розриву імперії.

Коли у Москві чи Ленінграді протестують проти російської тиранії, проти засуду письменників Синявського і Данієля, обох неросійського походження, то рушійною силою цих протестів є також неросійські студенти, яким доводиться вчитися на території займанця. Сотні студентів з-поза ССРСР, які студіюють в Москві

чи Ленінграді, скріплюють ідейний протитиранський фермент.

Студенти уярмлених народів вже сьогодні штурмують Луб'янку, символ рабства і тиранії!

Не для протесту проти веденої також американцями війни у В'єтнамі загинув, обіллявши себе бензиною, український студент під пам'ятником ката Дзержинського навпроти будинку КГБ в Москві, але для протесту проти російського терору в Україні й інших уярмлених країнах, проти ув'язнювання письменників і науковців, проти поневолення слова, творчості і сумління, проти тиранії взагалі.

Тим більше по наших містах не вгавають демонстрації молоді проти русифікації, проти експлуатації, проти національного, соціального, релігійного, культурного гніту.

Окрему вагу зосередив займанець на культурно-політичному фронті. Він найбільше боїться ідеї. Він хоче приборкати розбурхану стихію власнопідметної творчості, зокрема молодого покоління мистців, поетів, письменників, літературних критиків, які відкидають насильно накинені їм шаблони соцреалізму та брутальні намагання культурної русифікації згідно з теорією „злиття націй“, а хочуть творити так, як прагне їхня душа, яка не терпить ворожих пут! Вони хочуть розкривати у своїй творчості душу власного народу, вони хочуть віддзеркалювати на свій лад любов до власного народу, його традиції і дійсне життя, віру в Бога, вічне і непроминальне, а не виконувати замовлення та накази російських деспотів. Молоде покоління штурмує зсередини тюрму народів і людей. В'язні прагнуть на волю, хоч народилися в тюрмі, де замкнуті були десятки років їхні батьки.

Москва переходить до протинаступу, затісняючи режим, переслідує тепер, зокрема, інтелігенцію уярмлених народів, регабілітуючи сталінський період, глорифікуючи Дзержинського, ЦК, КГБ... Депортації без суду, важкі присуди на тасмних судах — на порядку дня навіть за зовсім невинні намагання відійти від накиненого соцреалізмом шаблону і внести нове, свіже, принаймні у формі.

Вільне слово письменника заборонене, каране строго і жорстоко, як показав процес проти Синявського і Данієля. Але ще більше варварським був тасмний суд і присуд на українських літераторів Івана Світличного і Івана Дзюбу в Києві за здогадне передання творів, мабуть, замордованого поета Василя Симоненка на Захід. Ті твори дісталися сюди не за посередництвом Світличного та Дзюби, але цілком іншим шляхом.

За прагнення свободи слова інших підсудних у Києві теж засуджено.

У сімдесятих роках ХХ століття накладають життям чи свободою письменники, критики, науковці тільки тому, що бажать свободи творчості!

Так званий злочин переслання на Захід для опублікування творів великого поета Симоненка — незалежно від того, чи цей шляхетний і мужній вчинок до:о-

(Продовження на 3-ій стор. обкладинки)

ВІСНИК

АКТ 30 ЧЕРВНЯ 1941 РОКУ

ТРЕТЯ СИЛА

Двома історичними актами наш народ задокументував перед цілим світом свою незламну волю жити самостійним державним життям на своїй землі. Четвертим Універсалом Української Центральної Ради проголошено в 1918 році самостійність Української Держави, а 30 червня 1941 року волею народу Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголосила відновлення Української Державности.

Акт 22 січня 1918 р. був потоптаний червоними московськими ордами, а Акт 30 червня 1941 року був знівечений звироднілим німецьким фашизмом. Однак, волю нашого народу бути господарем на своїй землі не вдалося зломити ані Москві, ані Берлінові, не зважаючи на стосований ними жорстокий терор, не зважаючи на масові ув'язнення, концентраційні табори та вивози на Сибір.

Ініціаторів Акту 30 червня 1941 року, українських націоналістів, називали безумними фанатиками, нерозважними політиками не тільки чужоземні зайди, але також „свої” політичні противники. Бо той Акт видавався їм усім занадто сміливим в обличчі озброєної до зубів німецької армії, яка нестримно сунула на Схід, розчавлюючи кожного, хто важився ставити їй опір. Однак, з перспективи років, аналізуючи тогочасні події мусимо ствердити, що тим історичним Актом була врятована честь нашої нації. Рішучі діла українських націоналістів тоді відкрили і розчистили шлях для дальшої незалежної визвольної політики. Тоді була виразно висловлена воля українського народу, що він сам бажає вирішувати справу свого буття, а відношення України до сторонніх чинників узаляжнює від їх пошани до своїх суверенних прав. З цих позицій наш народ не відступив навіть під натиском стократно переважаючих воєнних сил.

Так постала нова третя сила, яка спричини-

лась до упадку фашистівської Німеччини і на десять років продовжила тактичну визвольну війну в Східній Європі між оборонцями Акту 30 червня 1941 р. — Українською Повстанською Армією і московськими червоно-фашистськими ордами, що сараною сунули на Україну.

Гітлерівська расова і колоніальна політика з її середньовічними методами поневолення спрощувала українську плятформу боротьби, зводячи її до боротьби за існування. І тому головна увага оборонців Акту 1941-го року була звернена на большевицьку Москву. Кожному вже було відомо, що Гітлерові війни не виграти, і що сьогодні чи завтра треба буде ставити опір комуно-московським імперіялістам. Боротьба з большевизмом, з його перфідними методами йде не тільки в біологічній, але також у політичній, культурній, релігійній, родинній площинах. Це — боротьба за душу української людини. І треба з притиском підкреслити, що в політичних боях з Москвою ми **виграли**. Самий факт збройної протибольшевицької боротьби на українських землях в часі нібито миру мав величезне значення для української справи в міжнародному світі. І тільки завдяки цій боротьбі Україна стала гострою проблемою для всього світу.

Постійні турботи, що їх Москва має в Україні, безнастанні чистки та пересування на високих урядових, партійних, культурних і інших постах, стосування притасного масового і індивідуального терору, арештування культурних діячів, позірні поступки, як також свідчення західних дипломатів, журналістів, поворотців з концтаборів доводять, що український народ — в наступальному бою за свої права, за остаточне відірвання від Москви.

Творці і учасники Акту відновлення української незалежності в 1941 році взяли на себе величезну відповідальність перед власним на-

В. Давиденко

ГЕРОЇ ЗНАНІ І НЕЗНАНІ

Чи не славний англійський філософ, письменник і історик 19 століття Томас Карлейл у своїй книжці „Герої і героїчне в історії” теоретично уgruntував культ героя. Карлейл, який доводив, що творчою і рушійною силою історичного процесу є воля, ідея і прагнення героїв, у цій своїй книжці писав: „Вірю, що культ героїв, який в інший спосіб проявляється у кожній з епох світу — є душею всіх суспільних

~~~~~  
 родом і перед зовнішнім світом. Тому не дивно, що ініціативу в проголошенні Акту виявила єдина в той час найсильніша політична організація — ОУН, люди якої були готові на репресії, тортури і навіть на втрату свого життя.

Вже через кілька днів після проголошення вчинено атентат на Голову Тимчасового Правління, Ярослава Стецька. Прокотилась перша, а за нею друга хвиля арештів. Ув'язнено майже всіх членів Тимчасового Правління, а передусім бл. пам. Провідника ОУН Степана Бандеру. Тисячі людей скропили Акт відновлення своєю кров'ю.

Але нині, покликаючись на цей Акт, ми розбиваємо вщент усі закиди наших ворогів, зокрема московських шовіністів різної масти про співпрацю українського народу з німецьким фашизмом. Акт — наша моральна зброя і доказ, що ми нікому не вислугувувались, що ми не корились імперіалістичним загарбникам.

Зберігаймо ж духову пов'язаність з Україною, з тією Україною, що бореться, і йдімо нестримно вперед до наміченої цілі — до Української Самостійної Соборної Держави. Акт з 30 червня 1941 року хай послужить нам за дороговказ.

*В. Левенець*

~~~~~  
 “VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
 Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
 Second class postage paid at General Post Office,

New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
 New York, N. Y. 10003

відносин між людьми, і що спосіб та форма, в яких цей культ — добре чи зле — проявляється, є точною мірою доброго чи злого стану, що панує в справах того світу”.

Понад сто років тому написав славний англійський філософ ці слова, і ми, сучасне покоління, за свій розмірно короткий вік могли на власному досвіді зазнати й перевірити аж два культу: потворний Гітлера і ще потворніший Сталіна. Ці культу точно віддзеркалювали суспільні відносини в Німеччині і в так званому Советському Союзі, були точною мірою стану, що панував у справах тих країн. І тепер хоч як би відпекувалися Сталіна його наслідники, хоч як би запевняли народи, що той культ минувся і вже не вернеться, завжди звисатиме кривавою зморою його загроза, і звисатиме доти, аж поки суспільні відносини на тих територіях не зміняться докорінно.

Але не мав рації Томас Карлейл, пишучи, що в інший спосіб проявляється культ героїв у кожній з епох світу. Бо ось в одній нашій насиченій кров'ю епосі, що її переживали й переживаємо, в наших героїчних і тхірливих, як казав Петлюра, часах проявляється він у діаметрально протилежних формах: зла і добра, гноблення і визволення, войовничого атеїзму і глибокого, жертвенного християнізму, лицемірного, облудного інтернаціоналізму і самовідданого патріотизму-націоналізму.

На діаметрально протилежній позиції до культу зла, гноблення, безбожництва та інтернаціоналізму — на Христовій zasadі: „Більшої любови ніхто не має, як щоб душу свою положив за друзів своїх”, на засадах славних наших предків, утверджених ще в сивій давнині, і стоїть український культ героїв. Цей культ продовжуємо ми і наша поневолена нація, яка нікому не загрожує, ніякого краю не хоче колонізувати, визискувати, яка лише хоче бути господарем на своїй власній землі.

Мабуть, найбільше відповідає в українському культурі героя таке його Карлейлове означення: „Життя великого мужа — немовби біблія, євангеліє вольности, голошена всім людям. Бо так само, як святе євангеліє є життєпис, так і життєпис великого мужа є євангеліє, яке оку

і серцю людському голосить повну найбільшої радості новину: „Людина від Бога походить, вона — не раб обставин і конечности, але їх володар. Дивись, як можеш усвідомити себе самого і свою волю”.

Немає у світі народу, який не зберігав би у пам'яті ясних днів своєї історії, визначних її творців — своїх батьків, дідів і прадідів. Але не всім народам дано право ці дати відзначати урочисто, своїх героїв ушановувати на святкових сходах. І до цих народів, позбавлених права навіть на свою пам'ять, належить тепер наш, український народ, що опинився в комуністичному рабстві.

Не є це недбалством українських батьків на наших землях, не є це доказом їхньої несвідомості чи нехиті, що молодь наша там, по той бік червоного кордону, у значній своїй кількості навіть не знає про Петлюру, Коновальця, Чупринку, Бандеру. А як і знає, то ця частина нашої молоді, живучи день-у-день в полоні советської пропаганди — у школі, на вулиці, в клубі — уявляє собі цих великих мужів України так, як хочуть московські окупанти та їхні наймити.

Тут, поза межами досягу червоної Москви, ми можемо і мусимо відзначати ясні дати нашої історії, вклонятися тіням наших героїв і вчити наших дітей, нашу молодь ці тіні найглибше шанувати. Бо народ, який не шанує своїх героїв, не може шанувати сам себе, не може вимагати до себе пошани від інших.

У довголітніх змаганнях за волю і незалежність втратила наша нація мільйони своїх синів і дочок, чи то на побойовищах із зброєю в руках, чи з кулею в потилиці у підвалах ГПУ-НКВД-КГБ, чи в глухому сибірському лісі з виснаження та надмірної праці, чи, нарешті, з руки підісланого московського агента. З цих легіонів ми вибрали і традиційно відзначаємо щороку як символи невгаваючої боротьби України за волю — Симона Петлюри, Євгена Коновальця, Тараса Чупринки-Шухевича і Степана Бандери.

Цього року, з нагоди 40-річчя з дня трагічної смерті, в особливій пошані схиляємо ми голову перед пам'яттю Симона Петлюри — Головного Отамана військ Української Народної Республіки, що очолював у роках національної революції збройне змагання нашого народу з

У глибокому смутку повідомляємо всіх наших побратимів і друзів, що дня 25 травня ц. р. на 67-му році життя несподівано помер довголітній Генеральний Секретар Антибольшевицького Бльоку Народів

князь **НИКО НАКАШІДЗЕ**

провідник Грузинської Колонії в Федеративній Німецькій Республіці, що все своє життя неохитно боровся за волю і незалежність грузинського і всіх інших народів, уярмлених російським імперіялізмом та комунізмом.

Після панахиди в Мюнхені тлінні останки сл. п. Н. Накашідзе перевезено на грузинський цвинтар в Парижі.

Центральний Комітет Антибольшевицького Бльоку Народів (АБН)

червоною Москвою. Але велике діло кожного з цих великих, тепер уже історичних мужів не завмерло — воно триває, нерозривно зв'язане з Організацією Українських Націоналістів, надхненником і провідником якої був Євген Коновалець; воно живе відгомонами боїв легендарної Української Повстанської Армії, якою проводив Тарас Чупринка-Шухевич; воно розвивається тут і там, на Україні, і вибухне колись новою національною революцією, розпалене запалом, волею і вірою в перемогу Степана Бандери.

Кажуть: світ повен героїв. Але з тисяч і тисяч лише один знаходить у собі його і стверджує це своїм подвигом, доконаним свідомо. В одному з віршів описує поет нашу традиційну академію, присвячену героям Крут, які —

... не жаліли юности
і свого не щадили життя,
щоби правду свою, як зорю, нести
на прапорах, багнетах, в серцях.

Заля повна молодих людей. Вони — пише поет — „залюблені в добробут”, здається, вже далекі від тих ідеалів, якими горіли крутянці, але в їхніх „серцях заспокоєних все ще вогник пригаслий горить”. З цього ось пригаслого вогника, з іскри і зроджується у відповідних, критичних умовах героїзм, що кидає людину

навіть на смерть в ім'я любови — до батьківщини. І з-поміж тієї молоді, що зібралась на академії —

... може стати героєм
той, що в залі тепер сидить.
Може цей, може той, може третій
В час слухний піднесе знамено
І, настромлене на багнеті,
Затріпоче на вітрі воно.

Там, за океаном, по той бік червоного кордону, створили вороги нашої батьківщини свій власний культ „суперменів”, так званих „героїв Советського Союзу”. У відповідних постановках точно обраховано, скільки противників треба убити, скільки ворожих літаків треба зістрелити, щоб дістати це найвище в СРСР звання, а з ним і золоту п'ятикутню зірку на груди. Є там навіть „двічі” і „тричі герої”, що в два й три рази перевищили визначені цифрами „норми героїзму”.

Немає сумніву, що особи, відзначені цим званням, справді виявили незвичайну відвагу. Але в ім'я чого готові були вони „положити свої душі”? В ім'я ближніх, друзів? Ні, бо вони своїми вчинками боронили і ще більше скріплювали антинародний режим, який цих „ближніх” гнобить і визискує. В ім'я батьківщини? Якої? Росії? Тієї країни, що приховалась під облудною вивіскою СРСР? України, столицею якої зроблено Москву?

Отже, чи можна назвати українця, грузина, білоруса, що носить на грудях золоту п'ятикутню зірку, видану Верховним Советом СРСР, справжнім героєм? Ні, ніколи!

Колись, у 20-их роках, у своїй поемі, присвяченій Несторові Махнові, писав ще молодий тоді Володимир Сосюра про цього ватажка анархістів, що був він —

для бандитів — герой
і для героїв — бандит.

Вершком лицемірства і ошуканства, на яке спромоглися охоронці червоної імперії, є ще один варіант культу героя, творений в Советському Союзі вже після смерті Сталіна і розкриття його злочинів: культ чекіста, що виконував усі ті його злочини. Так, культ ката, якого тепер представляють там як ідеаліста, советського патріота, якому присвячують поети і письменники-соцреалісти свої поеми, повісті, фільми. Бо реабілітований у такий спосіб че-

кіст мусить продовжувати свою криваву роботу, щоб не розвалилась протрухлявіла в своїх основах червона імперія.

**

Ну, а як же поза фасадом тієї імперії, як там тепер на Україні, коли не б'ють гармати, не зістрелюють літаків, не палають у пожежах села? Чи є там тепер справжні герої?

Напевно є. Бо не тільки в бою, не тільки з автоматом у руці можна виявляти високий героїзм в ім'я любови до ближніх, до свого народу, до батьківщини.

Ще в часах останньої війни, коли в лісах і горах зводила героїчна УПА боротьбу з сто́крат переважаючими силами окупантів московських і німецьких, боролись за ті самі ідеї здебільшого незнані нам герої революційного підпілля — хлопці і дівчата. Кожна година їхнього життя була наражена на смертельну небезпеку. В тій боротьбі у темряві вони зникали тихо, без пострілів — і хіба десь пізніше на міських площах Станиславова, Рогатина, Житомира, Кривого Рогу, біля муру, коли вже розстрілювали гітлерівці цих хлопців і дівчат, во́станне може бачили їх їхні рідні і друзі...

У 1956 році потрясли світлом вістки про повстання в'язнів, колишніх упівців і учасників революційного підпілля, у советських концтаборах на півночі СРСР, на Сибіру і в Середній Азії. Це ті герої та героїні, розстрілювані з кулеметів, нищені танками, розхитали могутність червоної імперії, добилися зміни режиму в концтаборах, а пізніше й часткової їх ліквідації.

Ці непомітні герої борються й тепер. Відлуння їхньої боротьби часом доходить до нас у формі тих друкованих у советських газетах звітів з судової залі, де засуджують їх на розстріл чи на довголітнє ув'язнення, як бандитів і розбійників. Хто вони, ті люди без золотих відзнак на грудях? Хто вони, ті сини і доньки України, що складають на її вівтарі найбільшу жертву — своє власне життя?

Неперевершений у своїй жорстокості московсько-большевицький режим у боротьбі з тими, хто не хоче скоритися, хто хоче залишатися українцем, хто відважується протестувати проти диявольських плянів „злиття націй” — знищення українського народу як окремої нації — застосовує, крім розстрілів, заслання і тюрем, нові, ще нечувані в світі „гуманні” засоби приборкування: тих людей замикають у психіа-

тричні лікарні-божевільні, виводять поза суспільство і оточують високим муром мовчання-забуття.

Молоді українські поети і письменники, представники нової національної інтелігенції, зводять тепер бій духовий з імперським режимом, свідомо чи несвідомо наслідуючи приклад Тараса Шевченка, що сам-один виступив на прохання з російською імперією Миколи Першого.

Поет Василь Симоненко, що його ім'я стало вже символом, кинув перед своєю смертю в обличчя московсько-советському режимові грізне обвинувачення, ставши в обороні українського селянина. Його революційні поезії, немов весняний, відсвіжуючий дощ, спали на нашу пересохлу землю, щоб тягнулися до сонця свободи нові зелені парості із пнів порубаних дерев. Скільки є їх там тепер, Симоненків, що продовжують Василеве діло?

Чуємо, що арештували талановитих літературних критиків Світличного і Дзюбу. Без суду, потиху, запроторили десь, відірвали від народу, якому вони хотіли служити. Чуємо про арештування ще 12-ох українських молодих поетів і письменників, про арешти студентів у Києві і Львові. Чи намарне пішли всі ці жертви? І чи не є вони, хоч ув'язнені, голосними рупорами, що промовляють в імені тисяч непокірних, готових іти їхніми слідами?

Годі припускати, щоб були вони всі націоналістами, свідомими цілей своєї боротьби. Але навіть ті, з комсомольськими квитками в кишенях, які хочуть не валити, а поліпшувати режим, які не вірять у щирість комуністичного проводу, які вимагають до кінця викрити й засудити сталінщину, отже 25-літній період советської влади — вже ніколи не будуть такими комсомольцями, якими були їхні старші брати. Над ними чи й з ними вже дух Петлюри, дух Чупринки і Бандери. Ці молоді люди нової генерації, хоч ще може й не усвідомлюють того, вже стоять на порозі націоналізму. Завжди з мінімальних вимог починалися революції, і аж у ході революційних подій щораз зростали вимоги вже переможного народу.

А на тлі всього цього як не згадати процесів духового оновлення, зросту релігійних настрів, що ширяться серед нашого народу на всіх його землях. „Буржуазний націоналізм” і „релігійні пережитки” — це слова, що їх най-

частіше можна зустріти тепер у советській пресі. І в цій сфері духового життя України народжуються нові когорти героїв, нових Давидів, що виходять на двобій із советськими Голіятами.

Ризикуючи своїм становищем, своєю кар'єрою, ідуть молоді люди до церкви молитися, вінчатися, христити дітей, правити панахиди по своїх близьких небіжчиках. У церковному, як і в революційному, підпіллі працюють герої, прискорюючи прихід свободи для всіх. Хто не чув про львівських монахинь, ув'язнених за те, що ширили в народі Христову правду, що в катакомбах утривали свою переслідувану Церкву; хто не чув про ченців Почаївської лаври, гнаних і караних владою, але твердих і непоступливих у своїй вірі? Останній Великдень на Україні був всенародною маніфестацією в обороні національних Церков — і там, на західних наших землях, і по той бік Збруча, над нашим Дніпром.

У боротьбі з непокірною молоддю, з новими ідеями, що виповнюють у головах її ідеологічну порожнечу, яка витворилась після розвінчання Сталіна, в боротьбі з національними Церквами — хапаються кремлівські вожді за всілякі, часто взаємосуперечні засоби. Період після 1956 року в релігійній, соціально-політичній, економічній, культурній і національній діяльності СРСР графічно треба було б визначити складним плетивом висхідних і спадних ліній.

Тим часом молодь намагається прибрати в карби з поміччю школи, комсомолу, преси, пропаганди, поліції. А оце недавно застрашували в Києві тих, які „ловляться на націоналістичні гачки” — на пресовій конференції, де виступав так званий добровільний поворотець Казимір Джугало. Виразною ціллю тієї конференції було намагання відштовхнути від еміграції нашу молодь в Україні.

Страх Москви перед поневоленими народами, перед мислячою молоддю, страх перед революцією, перед націоналізмом — прохоплюється з багатьох статей, друкованих у советській пресі, виступався у виступах комуністичних ідеологів, на останньому партійному з'їзді. Герої, які ще не вчинили призначених їм Долею поштовхів, ходять серед нашого народу. Визрівають в Україні ідеї націоналізму. І в тому, що ті ідеї зродилися і зростають, передусім заслуга тих,

З. Карбовиз

ЛИСТ ПРО УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСУДДЯ

Перед Вами, Шановні Читачі, чернетка міркувань на різні теми, пов'язані з українським державним будівництвом, без претенсій на універсальну розв'язку складних проблем революційної боротьби і державности. Проте, безсумнівно, кожен український політик повинен призадумуватися над порушеною проблематикою і зосереджувати свою увагу на її розв'язці не тільки з погляду майбутнього ладу в Україні, але й з погляду ідеї і засобу мобілізації в боротьбі. Образ української державности, її зміст поривають уже нині в змаганні за неї широкі народні кола.

Автор цих рядків за біжучою політичною роботою не має змоги інакше, як у формі листів до своїх політичних однодумців, висловлювати свої думки про різні питання української революційно-визвольної боротьби і державного будівництва. Звичайно, листи до однодумців не конче треба перепрацьовувати з чернетки, тому й прошу вибачити за всі стилістичні та інші недотягнення. Ці листи писані у вільних від поточної роботи хвилинах, інколи під час подорожей, коли увага була зайнята іншою тематикою.

У моїй ширшій праці про зміст української державности, яка вийшла окремим випуском у „Визвольному Шляху” за редакцією Гр. Драбата, я з'ясував інший аспект заторкнутої тут проблематики, підкреслюючи органічну пов'язаність гасел сучасної боротьби зі змістом української державности. Не бажаючи повторятися, я деякі проблеми збував тут тільки натяком.

Однак, уважаю за свій обов'язок поставити кардинальне питання: що несемо ми, еміграція, ми, інтелектуальні робітники тут — в площині думки — українській інтелектуальній еліті в Україні!? Який всебічно опрацьований український світ ідей!? Що творче, корисне із багатства західної політичної, ідеологічної, філософської, правничої, соціологічної думки ми збрали, щоб дати їм — в Україні — нашим Симоненкам, які не мали змоги пізнати того творчого, що дав християнський, національний окцидент у світ великої думки?! Як уявляємо образ, зміст нашої державности!? Скільки праць з'явилося на цю тему на чужині?! Хто працює над тим?!

Ціль моїх листів — розбудити думки, викликати заінтересування, змусити до глибинних студій цієї проблематики, до шукання відповіді на страшні і великі питання, що стоять перед нами.

Автор

кого щороку вшановуємо — символів найбільшої любові до своєї землі і свого народу — Симона Петлюру, Євгена Коновальця, Тараса Чупринку-Шухевича і Степана Бандери.

„Ідеї, коли вони опановують маси — непереможні”.

Революція не є війною всіх проти всіх. Хоч деталів розвитку революційних дій не можемо передбачити, зате можемо й повинні накреслити лінії, по яких революційний правопорядок має розвиватись.

Юридично-судовий комплекс відіграватиме визначну роль у розгортанні нашої революційно-визвольної боротьби. Це ствердження може здивувати, проте дійсність підтверджує його. **Безправ'я** — імманентна прикмета російського режиму в Україні, як це було й за німецького режиму. Привернути **правовість**, власне її встановити — центральна, також моральна проблема, а як гасло — одне з найбільш моторичних гасел революції.

Змаг за **права** нації, за **права** одиниці, за **права** родини — центральна справа. Треба сформулювати загальні **засади** української правості і правосуддя.

Напевно скажуть: адже маємо Римський кодекс, кодекс Наполеона, велике багатство інновацій англо-саксонського і німецького права, де що із сучасного можна увести, мінімально, але я все ж уважаю, що кожна нація дає до многонаціонального багатства свій вклад, зокрема у застосуванні на власній землі.

Безсумнівно, в основі всякого порядкування має стояти людина, але — як зрозуміла? Лібералістично, національно-спільотно-націоналістично? В основі нашої філософії і філософії права, зокрема, може бути поставлена людина, але як зрозуміла? Якщо її розуміти як суспільне єство, що росте і розвивається в спільноті і для спільноти, в родині і нації, то, очевидно, в основі нашої філософії стоїть теж людина. Таке розуміння не заперечує поняття нації, вищої за одиницю якості, ані родини, якій також повинна служити одиниця.

Моя інтенція: з провалом нацизму не провалити націоналізму і під плащиком банкрутства нацизму не прийняти всіх лібералістичних теорій, назвавши їх націоналістичними термінами. Націоналізм, як великий рух духового, ідейного, етичного оновлення одиниці, ввів нові елементи і розуміння обов'язків і прав одиниці, вийшовши із вищих категорій, як від добра лише одиниці, а саме — добра нації і роди-

ни. Це мусить бути віддзеркалене у дефініції елементів нашого правосуддя і включене в генеральну організаційну побудову (під змістовим оглядом) нашого судівництва.

Очевидно, ніхто не вимагає від нас оформлювати новий кодекс у стилі кодексу Наполеона, але йдеться про оформлення генеральних напрямних української правовості і правосуддя, які служили б орієнтиром на майбутнє і мобілізували б у сучасній боротьбі народ, у тій свідомості, що вони служитимуть як засади практичної організації правосуддя, правного ладу в Україні. Націоналістична прагматичність і українська, традиційна, спирається на великих пам'ятках права: „Руська Правда“, Литовсько-Руський Статут, „Права, по котрим судиться“ і т. д. Інстинкт правовості нації, взаємозалежність різних елементів, її органічних клітин — родини, класу, стану, найвищої спільноти взагалі, тобто національної, по суті — лише при модифікаціях форми — завжди існували. Українське звичаєве право дає дуже багато — по сьогодні — елементів для українського юридичного реформаторства, у відношенні ж до сучасної правової дійсності в Україні, не лише щодо публічного, але не менш і приватного права, воно цілком, абсолютно чуже.

Уже в „Руській Правді“ зафіксовано визначні норми: відсутність кари смерті на вільного громадянина України, відсутність невірності для громадян України, переважність родини-спільноти над егоїзмом одиниці, що не є первісним елементом у праві, в управленнях і обов'язках одиниці. Очевидно, ситуація в епоху ксацтва-хмельниччини модифікувалася, але не по суті. Без сумніву, християнська концепція правовості завжди українській духовості ближча, ніж лібералістична.

Коли йдеться про українську правосвідомість і націоналістичне розуміння, то українська і українська націоналістична правість це тільки питання акценту, а не суті. Добро спільноти-нації і родини завжди стояло над егоїзмом одиниці, розгортання, скріплення, практичне забезпечення його — це є якраз акцент.

Офензива суспільного є націоналізмом, офензива егоїстичного — лібералізмом.

Російська правна система розбивала родину, національну спільноту, отже органічні клітини, в ім'я отарної громади, на словах в ім'я проле-

таріяту, а на ділі в ім'я інтересу російської, чужої нам окупаційної влади. Вона розбивала селянство, як класу, як соціально-економічну верству, що продукує однакового роду товари, як остою і забороло біологічного і морального здоров'я нації, як охоронця традицій нації, як чинника, що кожноденно — у своїй масі — завдяки своєму природному оточенню пригадує існування Бога (зміна пір року, прямий контакт з природою і т. п., в землі спочивають предки...).

„Куркулі“ — поза правом, бо їх найбільша прив'язаність до приватної власності — найстрашніша перепона для комунізму (Ленін), і звідси найбільше безправ'я на відтинку хліборобському.

З уведенням приватної власності, зокрема на землю, не тільки означені елементи приватного права суттєво модифікуються, але це матиме також рефлекс і в публічному праві.

Усе російське окупаційне правосуддя в Україні мусить бути змінене. Суть в тому, що світ правних російських інститутів діаметрально протилежний українським, які є окцидентальними, близькими до римського права, а не до російського.

Цікаво пригадати, що англійська окупаційна система не заводила в життя окупованої країни, не накидала своєї віри, своєї ідеології, своїх правних понять, своєї філософії, але залишала все це еволюційному процесові, вільній аперцепції еліти даної нації. Ця ж приймала емпіричним шляхом — типовим для англосаксонського світу — те, що їй підходило. Звідси зустрічаємо, наприклад, в Індії парламентарну систему. Але ніде англійці не ліквідували правних інститутів, що впливали, напр., з ісламу.

Цілком інакше Росія. Російська форма окупації — це форма тотального володіння не лише тілами уявлених, але й душами. Отже, правна система в Україні, усе правосуддя, законодавство, судівництво мусять улягти ревізії, достосованій до української, окцидентальної правоментальності, наших правних ідей, нашої системи правних інститутів.

Я не спроста чую проблем, коли тверджу: дух нації, її правні уявлення, моральне почуття виразно уявляються в народній творчості. Тому й для правника збірники фолкльору Гнатюка, Франка, народні пісні, приповідки, пере-

кази дають силу-силенну оригінальних ідей, якими можна збагачувати українським новум окцидентальну теорію і філософію права. Ніякий творець від своєї нації не втік. Зрештою, націоналізм, як відвічне явище, лише кількісно змінюється. Якісно він такий же за Святослава, як і за Богдана. Різниця: расовими носіями нації, її ідеї були дружинники і теж частина з інших верств, за Богдана і козаччини — лицарський козацький стан, братства, частина духовенства і частина із черні, тепер поширюється сфера її носіїв кількісно, але якісно суть залишається суттю. Модернізація форми і терміну не означає винайдення модерного квалітету. Коли іноді бувало дещо інше законодавство для лицарства, то це не означало реакційности, але ті, що кров'ю захищали рідну землю, мали „привілеї”. Проте, кількість незвичайно швидко переходила у нас в якість, бо захищати рідну землю мусіли не лише лицарі, але й ратаї-хлібороби. Умовини спричинялися до швидко-го творчого переходу кількості в якість.

Це важливо для законодавства, бо кріпацтво в Україні запровадила не українська влада. Ріст української нації, передмур'я окциденту перед ордами, також московськими, мав інший напрямок, як західніх націй.

Ніщо не діється поза людиною, а все діється в людині і через людину. Також нація і родина живе в людині. Тому основою нашого правосуддя і правовости є людина, точніше: національно визначена, добром родини творчо обмежена; зрештою, це фактично не обмеження, але самовиявлення, унаявлення своїх творчих диспозицій.

Про що ж, отже, йдеться? Налевно нового кодексу не опрацюємо, але мусимо визначити генеральні напрямні й провідні ідеї нашого правосуддя і правовости, що в ґрунті заперечують сучасну „правну” дійсність в Україні, базовану на „пролетарській”, тобто російській правній системі.

Як же практично, зокрема, на перехідному етапі?

Уважаю, що ідеї іншої правної системи також мобілізуватимуть до боротьби, якщо будуть ясно й чітко викладені. Суть справи лежить не так у конкретизації постанов в усіх ділянках правосуддя, як у мобілізації великими найрямніми, великими ідеями, що революці-

онізуватимуть правний стан. Приклад: право спадковости не існує там, де немає права приватної власности на засоби продукції. Уведення приватної власности на землю вносить теж елемент спадковости. Ніщо колективістичне не прийнялося.

Можуть собі фахівці-правники, соціологи і психологи, а зокрема соціальні психологи, аналізувати ті процеси, що мали, на їх думку, вплив на зміни в правосвідомості українського народу за останнє півстоліття. Але чому ми не хочемо бачити, що майже всі наддніпрянці — нові емігранти, старі і молоді, ще більш по-„приватно-власницькому” наставленні, як західні українці? Чому ми завжди шукаємо, „а може”, „а не знаємо”, „а 47 років там”, маючи на очах таких, що там родилися, наприклад, у двадцятих роках, а в основному не думають і не відчують інакше, як роджені на західніх землях? Чи й Симоненки нам нічого не говорять?!

Значить, треба визначити генеральні ідеї і правні українські інститути, які присвічуватимуть революційній владі і взагалі українській владі.

Очевидно, „тривластя Монтезьє” оправдалося — влади судівничої, законодавчої, виконної. Одна із гарантій правовости — тобто відокремлення.

Вже хоч би побіжна аналіза суспільних рухів на Заході і Сході, а також студії масових революційних здвигів в Україні, зокрема за Хмельниччини, вказують на вибухову силу заперечливого або негативного моменту в революційних проклямаціях.

Отже, сміливе заперечення існуючого, отже, виразне вичислення того, чого в новому ладі не буде!

Уведений в Україні російський кодекс перестас зразу зобов'язувати в усіх тих пунктах, які віддзеркалюють класове правосуддя, російський окупаційний інтерес в Україні, суперечать свободі людини, обмежують її вольності, свободу слова, сумління, зібрань, об'єднань, суперечать приватній власності, добру родини і т. д. Зобов'язувати можуть тимчасово лише ті, що стосуються таких злочинів, як убивство, грабунок, крадіж, і взагалі лише ті частини кодексу, які не суперечать генеральним ідеям української правовости і правосуддя. До видан-

ня уточнень інтерпретацію залишається українським судам, створеним з лояльних українській владі, державності і соціально-політичному порядку українських суддів-фахівців і покликаних із народу суддів.

Злочини державної і національної зради карається згідно з сумлінням українських суддів, доки державна влада не видасть правових норм.

У переходовому стані діють переходові заходи, діють за власним сумлінням українські суди, зокрема українські революційні суди.

Уже з цих декількох моментів бачимо важкість правової ситуації в Україні власне тому, що сучасна правна система там діаметрально протилежна українському і взагалі окцидентальному правному думанню.

Я вважаю великим занедбанням, що ми не стимулюємо праці наукового характеру на цю тему для України, яка постане, щоб мати на переходовий час переходовий кодекс, що, мабуть, не важко фахівцям зробити. Якщо б ми мали таку працю, тоді можна було б виразно сказати, що російський кодекс стає в цілому поза законом, а зобов'язує переходово уточнене в тимчасовому революційному кодексі, над чим — очевидно — треба б попрацювати не одному вченому правникові.

Проте, у формулюванні ніяк не можна говорити про те, що залишається вальорне переходово, але говорити треба про те, що не залишається! Адже революція — це зміна, валення існуючого. Взагалі неактовно і нерозумно згадувати, що щось може залишатися з того, що Москва завела. Взагалі все є зле, що Москва завела. Вона винна і за град, зливу, повінь, посуху, пожежу, сарану... Тому формулювання мусить бути комбативне. Підхід чи дух, що породжують відповідне формулювання, мають бути войовничі, захопливі. А втім, не забуваймо: все це питання, на які чекають відповіді наші люди в Україні, що матимуть організувати революцію і стануть перед проблемами життя і запитамі народу, щоденної практики — реалізації великого образу зміни на краще, своє, українське.

Емінентно важливо підкреслити рівність усіх перед законом. Але в аспекті приватного права (власності) особливу опіку забезпечити над родинами бійців, засланцями, в'язнями, воєнними інвалідами і, зокрема, інвалідами часів

революції. Очевидно, що вони не матимуть особливого становища з погляду карного права.

Ми знаємо і пам'ятаємо, що це фактично нова морально-лицарська верства України.

Особливої уваги на переходовому етапі слід надати суддям з народу, яким допоміжними будуть фахові судді. Це треба розумно уточнити.

Методи покликування і способи перевірки кандидатів треба заздалегідь опрацювати, щоб часом через запізнення з судами не дійшло до самосудів. Два елементи: сумління і гарантія законності та фаховість треба зсинтезувати. У багатьох випадках муситимемо залишити вимір справедливості, тим більше в переходовий час, **народньому відчуттю справедливості**, доки не буде створена нормальна правова система.

У часі повстання революційні суди мусять діяти найбільш тактовно, бо всяке „партійне” судівництво може бути фальшиво зрозуміле. Натомість воєнні трибунали — повстанські — тобто суди армії, мають інший аспект і знаходять підтримку і зрозуміння.

Треба завжди пам'ятати, що найкраще знають, хто прав, а хто не прав, в даному селі самі селяни. Котрий голова колгоспу „свій”, а котрий кат. Тому на таке відчуття можна сміливо спиратися. Так само в фабриках робітники-українці — патріоти. Коли є генеральні напрямні в усіх ділянках життя і на відтинку правосуддя зокрема, легше — при відсутності і означених правових уточнень — судити. Не забуваймо, що в Україні немає приватної власності на землю (присадибні наділи — це кпини), і московські закони мають вістря, скероване деінде, як наше.

Не забуваймо центральної справи: **гарантії** зміни на краще. Народ, обдурований віками і „окцидентом” (Гітлером), розчарований в Америці, під впливом російської пропаганди, без розумної реакції ЗДА, ненавидить Москву, але хоче гарантії, що буде краще. Тому замало обіцянок, але треба розбудити віру, що буде краще, бо „своя правда, своя воля”, пан на своїй землі; що носій правди — сам народ і його здійснювач. Розбудження містики великого, вічного Києва і тут допоможе, бо освідомить народ, хто він і що без нього ніщо не станеться, бо не може статися. Організаційні заходи, тобто організація правосуддя у відбудованій дер-

жаві, мусить давати такі гарантії у своїх за-
сновках.

Ці організаційні заходи мусять бути, зокре-
ма, на низах практично поставлені зразу. Орга-
нізація судівництва в перехідний час мусить
бути теж на низах уточнена, а далі поступово
вгору, бо — поки згори почне функціонувати,
вже діятиме нанизу. І в цьому гарантія влади
народу власної, не чужої!

Не забуваймо біломосковського „конкурента”,
що матиме усе готове на той час. Його ціль
— збереження імперії — треба негайно розкри-
ти народові.

Треба відразу скасувати всі концтабори і
звільнити всіх в'язнів, крім кримінальних зло-
чинців. **Ніяких концтаборів не буде в Україні.**
Так треба ставити справу!

Уже тут бачимо необхідність уточнення, бо,
наприклад, в'язні за крадіж — чого!? Коли
предмет крадіжки — колоски чи сніп жита, то
це взяв „злодій” зі свого, фактично, поля. Це
не крадіж. Бачимо хоча б з цього, як важко
цілком протилежний нам ідейно російський світ
у праві уточнювати.

Отже, ще раз: **усі в'язні з тюрем, концтаборів,
таборів праці звільняється, крім важких зло-
чинців, згідно з не большевицьким, а з україн-
ським народнім правом.** Оцінку переводять
окремі трибунали, створені з представників ре-
волюційної влади, народніх суддів, вибраних
громадою, речників, делегованих колишніми
політв'язнями.

Таємна політична поліція в Українській Дер-
жаві касується! Жадна нетоталітарна імперія
XX століття не мала політичної поліції, ані
Британія вікторіанської доби. Охорону і оборо-
ну держави проти внутрішніх ворогів переби-
рають суд і нормальна поліція. Встановлюється,
крім того, окремі правні норми на виїнят-
ковий стан, який не потребує таємної поліції.

Права поліції обмежується законом. Тут ма-
ємо випробувані зразки західноєвропейської
дійсності, зокрема англо-саксонської. Натомість
унікати німецького зразка! Важливо ви-
значити компетенції суду, прокуратури, полі-
ції, хоч би в загальних обрисах. Немає страху

**МАЛО ТОГО, ЩО ВИ ЛЮБИТЕ ПРАЦЮ!
НАД ЧИМ ВИ ПРАЦЮЄТЕ?**

Т о р о

Валентина Отрощенко

МОНОЛОГ ЮНГСТИ

Чого ви плачете, мамо? ..
Вам шкода мого дитинства,
Що вранці сьогодні закінчилось? ..
Вам шкода моїх підручників,
Що лежать, шпигатинною зв'язані? ..
Вам шкода школярських ранків,
Що більш до мене не вернуться ..
Не дивіться на руки безсні,
Я, мамо, іду на роботу.
Чого ви плачете, мамо? ..
Руки мої погрубшають,
Руки наляжуть силою,
І ви не будете так працювати
Своїми руками чорними ..
У мене великі руки,
Міцні, в мозолях майбутніх ..
Я мушу йти на роботу, —
Ви в мене одна-однісінька.
Чого ви плачете, мамо? ..
Я ще повернусь до підручників,
Я довго й багато вчитимусь,
А тепер не можу вчитися,
Бо руки в вас чорні-чорні ..
Мамо, що плачу я — не дивіться!
Плачуть у горі й радості ..
Я, мамо, від радості плачу.

Авторка цього вірша — учениця Вовчківської серед-
ньої школи на Київщині. Кілька місяців тому їй мину-
ло сімнадцять. („Дніпро”, Київ).

перед внутрішньою диверсією москалів і т. п.
п'ятими колонами: на те треба встановити виї-
няткові закони. Кодекс карного права, консти-
туція держави все це мають регулювати.

Є дві справи: нормальні часи і — виїнят-
ковий стан.

**Необхідно простудіювати зобов'язуючі в
Україні совєтські кодекси, формально — прав-
ну і фактичну дійсність.**

**Треба наляво бачити многогранні негативи,
щоб якраз на них реагувати!**

Зокрема на те, що найбільш дошкульне, дава-
ти відповідь, бо це мобілізує революційний по-
тенціал. Боротьба за права — найбільший сти-
мул революції, за справедливість, бо якраз
уярмлений є найбільш вразливим на брак спра-
ведливості, на кривду (ані німці, ані англо-са-
кси, ані французи не можуть цього слова пере-
класти в тому сенсі, в якому його в нас ужива-
ється).

Д-р Михайло Кушнір

ПІДСТАВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

9. Родинне гніздо

Тоді, коли на Заході культура мала безперервно, впродовж віків, три творчі вогнища: двір панівного володаря, лицарський замок і дім багатого міщанина, який в міру розвитку й росту сили третього стану здобував собі щораз більшу перевагу і врешті, наприклад, у Німеччині, став домінантним чинником, що витискав своє тавро на культурі цілого народу, — в Україні національна культура змінювала свої творчі вогнища і творців культурних цінностей. Це ставалося внаслідок політичних подій і суспільних структуральних змін. Але, не зважаючи на це, завжди українська національна культура носила тавро селянськості.

Проф. О. Кульчицький завважує, що: „виключна перевага селянської класи в деякі періоди української історії вплинула на українську психіку посередньо й безпосередньо. Безпосередньо вона наклала на українську психіку відбиток психічної селянськості — близькості до „землі“, отже „конкретності“ й „органічності“. Посередньо ця перевага відбилася на змісті й формі української культури, надавши їй почасті характеру специфічної „народності“, що й собі іншим, посереднім шляхом, вплинуло на формування психіки. Перевага селянської класи в українській суспільності визначала, нарешті, нарід і обсяг людських взаємин і таким чином теж оформлювала психіку (О. Кульчицький: „Риси характерології українського народу“).

Творчими вогнищами культури в Україні були в різних періодах історії: княжий і боярські двори, потім шляхетські, козацькі, міщанські і селянські двори, але найдовшим, найтривалішим, найбільш домінуючим був все ж таки сільський двір.

Там зберігались не тільки відгомін княжих часів і лицарських та козацьких походів у формі усної словесності, але також стародавній звичай та народня мистецька творчість.

Українська усна словесність, як результат духової праці багатьох віків, була надзвичайно цінним культурним надбанням українського народу: пронизана гуманними і свободолюбними ідеями, вона розвивала й підносила все, що було добре й гарне в людській душі, плекала почуття крася, піддержувала національну свідомість та історичну традицію — взагалі мала великий освітній та виховний вплив на селянські маси, і довгі віки заступала їм навіть недостачу школи та письменства. Українська народня поезія мала значення могутнього культурного чинника в житті українського народу, вона стала джерелом нашого літературного відродження та любови до тих широких селянських мас, що через пітьму панщинної неволі та утисків перенесли у своїх піснях аж до наших часів чистий ідеал волі й соціальної справедливості. До того ж українські народні пісні й думи подавали незрівнянні зразки чистої народньої мови й поетичного вислову, розбуджували любов і повагу до рідного слова, ставали сильним сполучником мільйонів українського наро-

ду, кружляли у всіх його роз'єднаних частинах, неначе кров у живому організмі.

Слабий в Україні міщанський елемент, хоч відіграв деяку роллю у витворюванні та розвитку національної культури, але все ж таки носив на собі печать селянськості. І тут маємо діло з явищем, яке не зустрічається деінде. Оце, в міру польщення і московщення міст, культура життя українського міщанства ставала ближчою культурі селянського життя. Зникали різниці, поставав однорідний тут і там тип національної культури, яка була селянською культурою. Український дім в місті, дім українського шляхтича в селі чи козака, осілого на землі, сільське приходство і селянський дім мали багато спільних рис, що устійнювали їх близьке і нерозривне посвоячення.

Це посвоячення з бігом часу не тільки не послабло, але скріплювалося в міру того, як ледве слідна початково участь сільського елемента в житті міст ставала частішою і ширшою.

Цікаве світло на це кидає історія творення і громадження в українських містах провідної верстви, яка під назвою професійної інтелігенції відіграла і не перестає відігравати визначну роллю в національному житті.

Ця інтелігенція в Україні переважно селянського походження. Діти священників, козацької старшини, дрібношляхетських родів, а від половини XIX століття селяни, позбавлені землі або малоземельні — напливали до міст, поселювались там і вносили до міського життя традиційно-культурні первні.

Ця інтелігенція донині не стала в нас „буржуазною“ на західноєвропейський спосіб і взір, але навпаки, її приклад, її спадщинна культура, її духовість і чуттєвість значно піднесли культурний рівень родовитих міщан, вводячи їх до еліти нації і роблячи з них громадян на значно більшу і ширшу міру, ніж це діється там, де міщанство, потопуючи в безоглядному матеріалізмі, не знає інших ідеалів понад ідеал добробуту й уживання.

І коли порівняємо міщанські середовища Парижу, Лондону, Берліну, Відня і інших великих міст Європи з подібними середовищами Києва, Львова, Харкова, очевидно з часів перед московською окупацією українських земель, то переконаємося, які значні різниці існували в нашу користь, як багато більше було думки і жертвенного духа серед українського міщанства, хоч воно користувалося значно меншими засобами задоволення своїх потреб.

І є знаменною річчю факт, що навіть польська інтелігенція, що замешкувала українські землі, підпадала у великій мірі впливам української сільської культури, вводила її до своїх домів, зв'язувалася з нею, перебувши з нею багато звичаїв.

Це свідчить не тільки про силу тієї культури, не тільки про її невичерпні засоби, але й про її виключність,

Українська сільська культура, витворена на канві, на тлі успадкованої традиції осілим на землі козацтвом, священництвом приходством і селянським двором, — є домінуючою культурою в Україні. Ми жили і живемо її розгоном. Не можемо їй протиставити міщанської культури, бо міщанство своєї культури не витворило, але перейняло сільську культуру як національну.

І ось чому мусить нас цікавити проблема сільського двору, — козацького, дрібношляхетського, священничого чи селянського, — як варстату тієї культури, як вогнища, в якому ця культура постала, поширилася і набрала тієї предивної сили тривання.

Цей сільський двір, зарівно козацький, як і дрібношляхетський, священничий чи селянський, — зрісся у нас з поняттям родинного гнізда. Там родина мала свою пристань і свій постійний осідок. Там начебто в стіни дому вросли традиції, плекані поколіннями. Там збігалися думки і почування, туга і зідхання членів однієї родини, розкиненої по світі. Там єдналися серця при святвечірньому столі й огрівалися душі в полум'ї, що горів у печі. Там панувала солодка, здебільша погідна, хоч деколи й затьмарювана подіями, атмосфера дитячих літ, що триває в пам'яті, особливо під осінь життя, як музика цвіркунів, які заховались з настанням морозів у дерев'яних стінах. Там серед старих ікон, завітчаних васильком, м'ятою, материнкою, чебрецем, прикрашених вишиваними рушниками, серед килимів, старих меблів і пам'яток, що переходили з покоління в покоління, нав'язувалися пречудні нитки традицій, плекався український звичай і непомітно будувалась така неприступна твердиня українства, що ворог, який хотів би насправді подолати, викоренити Україну, мусів би хіба здобувати її в кожному українському домі зокрема.

Велетенський зруб національного життя і велетенський зруб поезії, сповненої найгарніших зворушень, зберігалися майже до наших днів у стінах сільського двору, не зважаючи на те, що життя поторгало стільки вузлів, які зв'язували нас з минулим.

Вони зривалися ступнево, в міру того, як доконувалася у нас загальна зміна життя, як розпадалася і перетворювалася давня структура народу, уступаючи місце новочасній, на демократичних засадах спертій його будові.

Сільський двір, усюди послаблений окупантськими правліннями, послаблений в своєму значенні і становищі наростаючою аграрною кризою, поволі втрачав своє значення, як творче вогнище культури. Він став уже тільки споживачем тієї культури, творцями якої ставали інші верстви народу.

Водночас міста, як великі скупчення інтелігенції, ставали новочасними варстатами культурної праці, спертої на зростаючому значенні науки, літератури і мистецтва.

В їх мурах почали розвиватися промисл і торгівля, як могутні двигуни добробуту, що почали витискати в тому самому часі своє тавро на цілообразі життя.

Воно входило в нову фазу. Уподібнювалося до західноєвропейського життя і ставало „буржуазним" на взір західноєвропейський.

Хвилі цього нового життя почали йти тепер у напрямі від міст до села. „Сільський двір" у своєму внутрішньому устаткуванні й у своїй атмосфері ставав щораз подібнішим до міського мешкання. Він утрачав свою поезію старосвітщини, відновлювався, модернізувався.

Давні садиби дрібношляхетських родів, осілих на землі козаків, змінювали власників, часто ставали осідками спекулянтів, які вносили туди поняття інтересу, домінуючого над усім. Рівнобіжно до того відбувався процес невинної парцеляції, зубожуючи і пролетаризуючи більші селянські двори. Врешті прийшла війна, а за нею жахлива московсько-большевицька окупація, яка змела з поверхні землі культурний доробок цілих поколінь.

Таким чином зруйновано мільйони „родинних гнізд", які ніхто вже і ніколи не відбудує. Це ставить нас в обличчі проблеми, дуже поважної для української національної культури.

Її довгочасне пристановище, її осідок, перестав існувати. Сільський двір не буде, правдоподібно, в майбутньому, навіть у відбудованій Україні, двором давнього типу. Він переформується ґрунтовно, стаючи осідком фермера, або діждеться цілковитої заглади.

Отже, питання, що ми йому протиставимо, що витворить життя, сперте на нових засадах, — мусить нас теж непокоїти. Треба його обміркувати і треба здати собі ясно справу з того, яке майбутнє має перед собою „родинне гніздо" в Україні.

**
*

Повільне поглинання містом українського сільського елемента мало також і свої добрі наслідки. Воно дало українському міщанству, елементові слабому, тут і там зденационалізованому, або на шляху до денационалізації, — людей із сильними національними традиціями, що своїм впливом і прикладом підтримували або накидали ті традиції цілій верстві, до якої ввійшли.

Звідси сильний національний стрижень українського міщанства в часах переслідувань освідмленого українства і в шляхетській Галичині під пануванням Австро-Угорщини, і в польській державі в часі між двома війнами, і в царській Росії.

Об родинний дім розбивалися, як крига об скелю, денационалізаційні зусилля школи окупантів українських земель. Українська національна атмосфера цього дому протидіяла так сильно деправуючому діянню шкіл окупантів в Україні, що молодь, вихована в тих школах, не підпадала її впливам у такій мірі, в якій безсумнівно підпала б, якби не мала сильного опертя на українську національну культуру.

А ця культура мала своє пристановище в родинному домі, але родинний дім, творений в нових умовах, не міг уже стати „родинним гніздом". Він був „схоронищем" родини, але не був уже її постійною садибою.

На переході цьому стояли конечності міського життя, бо ніде так легко, як у місті, не затрачується засада осілості. При її позорах сучасний мешканець міста є кочівником, що безупинно переноситься з місця на місце. Це особливо яскраво виявляється в українських

містах, де майже на пальцях можна порахувати людей, які народилися, виховалися і провели життя в одному домі, які мали б дійсно власне, недоторкальне й постійне „родинне гніздо“, що пам'ятає дідів і прадідів.

Наші родинні дома новочасного типу є радше пересувними „шатрами“. Ці шатра напинаємо і звинаємо в залежності від обставин. Вони то ширші, то тісніші. Раз набуваємо до них устаткування, то знову мусимо його визбуватися, бо воно не вмещається до нашої садиби. Так зване „рухоме майно“ ніколи не було таким „рухотим“, яким воно є тепер. Воно змінює власників, і є майже виключеною річчю в місті, щоб внук у своєму домі сідав на той самий фотель, з якого колись користав його дід.

Вихолощений із сентиментів, практичний, зматеріалізований мешканець міста не прив'язує до цього ваги. Його голод почувань кволий. Він навіть не здогадується, який глибокий сенс криється в тому, щоб устаткування дому переходило з покоління в покоління, щоб мертві предмети, з якими безпосередньо в щоденному житті маємо діло, були пов'язані з нами традицією і, перепосні спогадами, нагадували нам минуле.

В старих англійських замках туристам показують столи, які вросли в долівку внаслідок того, що їх не рухано сотки літ. Було б чудатством проголошувати подібну засаду зобов'язуючою. Це можуть дозволити собі тільки англосакси. Але — з другого боку — не можна без жалю дивитись на те, як у великих сучасних містах кружляють невпинно авта, навантажені барахлом, і як це барахло, щораз деінде приміщуване, не може зростися з жадним місцем.

Вони кочують, а разом із ними кочують і люди, шукаючи щораз нових пристаней. Змінити впродовж життя кільканадцять разів помешкання, переїздити з дільниці до дільниці, з вулиці на другу — це річ звичайна.

Що в таких умовах могло статися з „родинним гніздом“, яке передусім вимагає для себе постійної точки опертя? Воно мало раніше таку точку в сільському дворі. Воно позбавлене тепер такої точки опертя в містах.

І тут доходимо до стрижня проблеми, яка нас цікавить. Тягlosti культури українського дому в місті не існує. Те, що збудували і здобули в тому засязі батьки, не є власністю дітей. Про дідів і прадідів немає вже й мови. Кожне покоління починає від себе. Але воно не творить „родинного гнізда“ в переконанні і з думкою, що в цьому гнізді будуть колись господарями його наступники, а живе життям шатра і юрти, сьогодні тут, завтра там, залежно від обставин.

Болісна тимчасовість тяжить на цих починаннях. Брак постійного опертя, брак того вогнища, яке скупчувало б родину, яке членів одного роду робило б власниками одних і тих самих спогадів, послаблює сучасну родину, розбиває її на окремі, часто чужі одне одному пересувні господарства і ставить нас супроти перспектив щораз небезпечнішого для культури розкладу тієї суспільної клітини, без якої нація не може існувати.

Ця небезпека загрожує всьому міському населенню, усім його верствам і почасти колгоспному селянству.

Коли, однак, небезпека є такою грізною для родин, які посідають уже деякий культурний доробок, наверстуваний поколіннями, то наскільки є вона загрозливою супроти тих суспільних елементів, які мусять культуру щойно здобувати і передавати своїм наступникам.

Без осілого життя, без „родинного гнізда“ незвичайно важко досягнути це, бо людина, не прив'язана до власного кута, перепосного певними традиціями, буде в місті, а то і в селі, тільки проходим, і нічим більше.

Істотне угромадження широких верств не доконається також жадним іншим шляхом, як тільки шляхом поселення кожної ремісничої, робітничої родини, а в наших умовах, коли знищено грубі тисячі селянських дворів, а селянські родини переміщено у спільні бараки, — і селянської родини у віддільному, по можливості, власному домі, що переходить, як власність, з батьків на синів. Це — одна з найважливіших культурних і етичних проблем сучасної доби, проблема, яка стане перед нами в усій ширині у визволеній від московської окупації Україні.

Ця проблема накинута вже віддавна увазі інших народів і довела їх до щасливої концепції новочасного міста з дільницями садів, де власний, однородинний дім відроджує „родинне гніздо“ і буде його на нових підставах.

**

Вже давно Монтень сказав, що „дика людина мешкає в лісі, а цивілізована людина — в місті“, але ще давніше проти міст, що громадають у собі на невеликому просторі велику кількість людей, відізвася гарячий протест.

У письменстві цей протест гомонить від часів Платона і в'ється червоною ниткою почерез усі утопії, які появилися будь-коли. Людство від непам'ятних часів бідкається над розв'язанням турботливої проблеми реформи міста, як осередку, що згромаджувало тисячі і десятки тисяч, а нині вже мільйони людей.

Тим часом міста ростуть, потворнішають, замуруються щораз тісніше і щораз вище касарнями і тюрмами для „вільних громадян“, які є там невірниками кожного квадратного метра простору, душаться без повітря, хворіють і вмирають без сонця, не бачачи ясного неба над собою, не знаючи іншої природи, крім скверу і міського парку. А поза тим кочують, кочують безупину, змінюють нору на нору, тюрму на тюрму.

В таких умовах не може бути мови не тільки про здобування культури широкими верствами населення, але навіть про її вдержання тими верствами, які її посідають.

Це зрозумів уже цивілізований світ. Моральне і культурне значення власного дому для родини уявнилося передусім в Америці.

В Європі творення „міст-садів“ почалось під кінець XIX століття. Але ні для кого ця справа не має такого значення, як саме для нас, бо ніде так, як в Україні, не знищено так основно „родинні гнізда“, мільйони „родинних гнізд“ і в місті, і в селі. І ніде змагання до відбудови „родинного гнізда“ не є так щільно

зіспоєне з національними традиціями, як саме в Україні.

Сучасний європеець менше почуває себе зв'язаним з місцем. Навпаки, більше відданий промислові і торгівлі, ніж ми, він цінує понад усе свободу рухів не тільки з міста до міста, але з краю до краю. Вічний комівояжер у ділянці матеріального поводження, невтомний пошукувач золотого руна, він щораз частіше вважає, що „батьківщина є там, де є добре”.

Українець не думає і не буде так думати ніколи. Його завжди зв'язує з батьківщиною глибоке почування. Де б він не був у світі, хоча б було йому найкраще, завжди затужить за домом, за селом чи містом, де провів дитинство.

Цей сентимент треба цінити. А в якій мірі є він властивий українській чуттєвій культурі, свідчить факт, що навіть чужинці, які живуть в Україні, мають до неї таке прив'язання, як до своєї батьківщини. Що ж і говорити про расові українські душі, в яких прив'язання до землі виступає з стихійною силою?

І не може бути інакше в народі такому ще майже виключно хліборобському, як наш нарід, для якого земля є предметом найвищого чуттєвого культу. З землі вийшов і український інтелігент і український робітник, вони однаково тужать у місті за землею.

Даймо одному і другому дім з садом у місті, і побачимо, як це „родинне гніздо” культурно уподібниться до того, що передав нам у спадщину по собі сільський двір і що є ще живе до нинішнього дня в селянській хаті.

Пробу цього ми мали вже в минулому. Концепція „міст-садів” не є також для нас новою концепцією. Всі наші міста і містечка тонули в зелені. Повно було в них дворів сільського типу. Це все зникло вже з кону, але залишилася традиція і залишилося сперте на тій традиції змагання до власної посілості, до власного даху над головою і до власного, хоча б найменшого, кусника землі, змагання спільне всім українцям, які ніколи не стануть у такій мірі міщанами, щоб їм асфальтів та міських тротуарів вистачало для життя.

Нашою трагедією, трагедією специфічно українською і тільки українцям зрозумілою, є розбрат із землею, позбавлення власного даху над головою і втолення до комуністичних касарень, якими є мешкальні доми в місті і радгоспні бараки в селі. Для українського індивідуалізму, який хоче бути „сам собі паном”, який твердо стоїть на засаді „в своїй хаті своя правда”, — це велика трагедія.

Всупереч тому, що проголошує комунізм про усупільнення матеріальних дїбр, про націоналізацію приватної власності, — в широких українських масах існує сильніша, ніж будь-коли, туга за власністю, за тими недоторкальними „чотирма стінами”, в обсязі яких людина має свій азиль, є насправді „у себе”.

Стоїмо перед велетенським завданням у майбутньому. Бо жде нас, як уже згадано, повний розклад родини, і внаслідок цього занепад культури, коли з одного боку верствам, які творять нині і репрезентують національне життя, з другого боку тим, які до нього допливають багатораменим струмком, — не потрапи-

мо збудувати „родинного гнізда”, де осілий триб життя сприяв би наверхствовуванню традиції і зв'язував би з собою покоління найтривалішим, який є, вузлом пам'яті спільних переживань в оточенні, що не змінюються з дня на день.

І тут знову накидається нам порівняння з тим, що дав українському життю в минулому сільський двір, як основа родинного життя і пристановище національної культури.

**

Часи змінюються. „Сільський двір” — козацький, дрібношляхетський, священничий, селянський — у своєму давньому характері і формі пережився, і жадне чудо не поверне його до існування.

Але не пережилася українська культура, яку він виворив і на зрубах якої постали новочасні надбудови нашого духового і морального життя.

Коли це життя має сильний національний підклад, коли воно досі опиралось і — маймо надію — надалі успішно опиратиметься розкладовому діянню московсько-большевицького комунізму, то завдячуємо це в значній мірі багатим, живим сокам традиції, які нарід зберігає в своїй збірній душі.

Ті соки живлять покоління, і кожна нова верства, входячи в націю, набирає їх у себе і з них черпає свідомість своєї приналежності до нації. Іншого шляху до України немає.

Робітник і селянин почувають себе насправді українцями щойно тоді, коли охоплюють чуттєву спадщину України, коли пізнають свій зв'язок з українською легендою, з українським лицарським подвигом, з українським історичним чиним. Їх душа поширює тоді свою поемність, виходить поза межі часу та поза рами біологічного егоїзму одиниці і знає, що вона становить ланку в нерозривному ланцюгу, початок якого гине у відлеглому минулому.

Демагогічний большевицький агітатор не переконає вже такого українця, що минуле України було феодалним, буржуазним, експлуататорським минулим, недемократичним минулим, що його творили визискувачі і гнобителі працюючого люду, що, отже, тому, „в ім'я” поступу і демократії треба від нього відвернутися. Навпаки, навіть той українець, що найнижче стоїть на суспільній драбині, коли йому не є чужа українська національна традиція, відчуватиме спільність своєї крові і спільність жевріючої в ньому національної гордості саме з тим козацтвом, саме з тими лицарями, які в обороні батьківщини і святої віри клали свої голови на преславних побойовищах.

І це розв'язує тасмницю, чому Шевченко своїм „Кобзарем” викликав чудо „національного усвідомлення” в душі українського народу. Нині всі ті Гамалії, Підкови, Трясили, Наливайки, Галайди, гайдамаки, Гонти і Залізники — стали його героями, вросли в його увагу, яка їх загорнула на свою власність, це значить на власність цілої України, що вже не знає поділу на стани і верстви.

Така є вимова національної традиції.

Її відрубний сільсько-козацький характер, не зважаючи на змінені часи, не перестав нас до себе прима-

нювати, не перестав бути викладником того, що в українській душі є найшляхетніше, найчистіше і найтриваліше.

Хлібороб і воїн творили історію України. Хлібороб і воїн відбудують завтра воскреслу державу. Хлібороб і воїн вирішать її майбутнє.

Століття витиснули на українській культурі це подвійне тавро, а що століття зробили колискою національної культури сільський двір, отже там колисалася і росла українська традиція не тільки, щоб бути поживою для хлібороба, але й поживою для цілого народу.

Там осіла й скріпилася родина, гідно заступаючи староукраїнське родове почуття. Там стало „родинне гніздо“, про яке можемо з гордістю сказати за Ціцероном: „гік сакра, гік генс, гік майорум мультя вестігіа“. Там формувалася українська душа, вбираючи в себе домашню, родинну і вітчизняну традицію всіми порами. Там гомоніла українська пісня, бриніли думи, розгорталась українська народня творчість.

Селянин, оцей „глебак адекріптус“, не зважаючи на все своє упослідження, тим сильний, що найбільше осілий з усіх осілих в Україні елементів, непомітно засвоював скарби національної культури, що йшли до нього з боярського, шляхетського, козацького дому, і слушно вважав їх за свою власність.

І не є випадком, ані психологічною несподіванкою, факт, що з моментом, коли цей український селянин доріс до ролі політичного чинника, він виявив себе рідним братом козака, що виростають в ньому і маніфестуються ті самі „українські“ хиби, а можуть вирости ті самі „українські“ прикмети.

Що є джерелом цього, як не спільна культура, щеплена на тій самій расовій психічній дичці?

Райт ор вронг, іт із май кантрі, — каже англієць. І ми мусимо те саме сказати про нашу культуру: добра чи зла, але українська. Цього вистачає, щоб ми її любили і шанували, а кохаючи і шануючи, дбали про її розвиток, про те, щоб вона ставала щораз ліпшою, втрачала свої негативні риси, а набирала позитивних, що більше відповідають потребам нації і вимогам сучасного життя. Ці вимоги вона мусить зрозуміти і мусить до них пристосуватися.

Деякі думають, що це пристосування може настати дуже скоро. Вистачить пірвати з минулим, відвернутися від нього і в ім'я поступу цілим розгоном піти в завтра, „за іншими“.

Це — помилка, бо немає нічого ціннішого, як обличчя національної культури, опрацьоване віками, а в надто скорому перевероті це обличчя може цілковито здеформуватися.

Отже, шлях не йде туди. Він веде від фундаментів увись, від родинного дому до нації, від одиниці до збірності, від клітини до організму.

Без сильної родини, спертої на власне гніздо, національна культура, коли не є цілковитою фікцією, то висить у повітрі і легко підпадає впливам розкладових чинників.

Ми бачили вже, що з нею стається в сучасному місті, яке знищило родинний дім і внаслідок того посла-

било та підірвало національну традицію, витворюючи людей без вчора і без завтра, цей великоміський моб, який, незалежно від свого матеріального положення, від верстви, до якої належить, є товпою, нічим більше.

А горе нації, яка стає товпою! Індивідуалізація настає тільки в родині, і тільки в родині і через родину дозріває громадянин, свідомий своїх обов'язків.

Народня школа, політичне життя, віча, професійні спілки, клуби та читальні, театри, доповіді, концерти, виставки образів, — це все, до чого змагається і що твориться в ім'я культури — є тільки частиною проблеми, яка виринає перед нами.

Ми не розв'яжемо її, не дамо широким верствам почуття зв'язку з нацією, не зробимо їх співвласниками цього національного скарбу, який, у вигляді найдорощих нашим українським серцям традицій, самі посідаємо, коли забудемо в культурній праці про природне їх вогнище, яким в Україні завжди був родинний дім.

Одне з другим злучене дасть щойно успішний вислід, бо родинний дім є неначе вулик, до якого бджола зносить мед, зібраний на квітах. Подібно і громадянин те, що він переживає назовні, на публічному форумі, мусить принести додому і там складати на переховання день за днем, рік за роком, покоління за поколінням. Таким способом постає цей цінний мед традиції, незаступний, як пожива душі, що кормить найшляхетнішими відживчими первнями серце й ум.

На цьому чуттєвому підложжі, яке людині дає спогад про власні переживання, нерозривно сполучені з переживаннями збірності, до якої вона належить, постає прив'язання і пошана до минулого, постає прагнення кращого майбутнього, будованого власною працею і зусиллям.

Ця праця і зусилля мусять, однак, мати оперта, а що є кращим для них опертям, як не тривале „родинне гніздо“, яке кожний інстинктивно охороняє проти бурі, а ніхто легкодушно на бурю не виставляє.

„Робітник не має батьківщини“, — твердять соціалісти — і коли вони мають частину рації, то тільки тому, що „робітник не має дому“, не має „родинного гнізда“, з яким був би зв'язаний. Проте, ця рація трісне, як миляна банька, з моментом, коли „родинне гніздо“ стане доступним для кожного, коли воно буде не ласкою долі, але добре набутим правом для кожного громадянина. Тоді зникне з обиду світу марииво кризових революцій і суспільних переверотів, бо вони задержаться на порозі „родинного гнізда“.

Нові часи вимагають введення нових первнів і доповнень до культури народу, що закінчив уже односторонній сільсько-козацький період свого існування і увійшов у рами життя куди більше всестороннього.

Це життя спирається нині, як я вже підкреслив, на праці і на зусиллі, отже на традиції праці і зусилля мусить теж спертися національна культура. Праця і зусилля мусять витворити нову атмосферу, що оточувала б кожного з нас від найменших років дитинства, отже пронизувала б передусім стіни „родинного гнізда“. Там культ праці повинен ogrівати серця і спов-

Богдан Коринт

ПОЗИЦІЇ ХОЛОДНОЇ І ГАРЯЧОЇ ВІЙНИ

Десять років тому головною метою міжнародного комунізму під проводом ССРСР була Африка. Після признання державної незалежності колоніям, Захід прийняв виклик комунізму в змагу за впливи на чорному континенті. Здавалося, що перемога дістанеться комунізму, байдуже під прапором ССРСР чи червоного Китаю.

Історія пішла іншими шляхами. Після інспірованих комуністами менш чи більш кривавих розправ у різних африканських державах, ініціатива перейшла в руки Заходу. Африка пізнала небезпеку комунізму на власному організмі, і здоровий інстинкт народів приніс перший удар проти Москви — альжирську революцію 1965 року. Советський орденосець Бен Белла впав жертвою тієї революції. Згодом почався відхід від комунізму на всьому континенті, а закінчився він в останній фортеці африкансько-московського комунізму — у Гані.

Реакція Москви вказує на те, що вона вирішила тимчасово зрезигнувати з Чорного континенту. Малорос Сіденко у „Красній Звезді” пише в мелодраматичному тоні, що, мовляв, майбутнє покаже, чи нові володарі зможуть дати африканським народам те, що їм відмовилися дати попередні, чи вони також підуть шляхом бездіяльності.

Після того Москва звернула увагу на Південну Америку, шукаючи на тому підготованому

~~~~~
няти їх надією на щораз ліпше і щораз щасливіше завтра для всіх.

Українська родина втрачає свою силу, бо не має вже цього багатства традиції, бо перестає вона спиратися на минуле, а опертя на майбутнє ще не здобула. Зривається в ній і зникає історична традиція, а традиція праці і зусилля ще не витворилася.

В цей переломовий період виринає перед нами проблема „родинного гнізда”, як може найактуальніша з усіх проблем великого моменту, який гряде, до якого змагаємо, який стане на весь зріст перед нами в хвилині повернення власної державности. Без цього „гнізда” не витворимо традиції, а без традиції немає і не може бути культури. Отже, в обороні української культури і для української культури — не можемо забувати про найважливішу проблему: „український дім”, який був би спроможний в майбутньому виконати ролю, що його очікує.

Кастром континенті перемоги комунізму, але на перепоні їй стала китайська конкуренція. Якщо Москва підготовляє там собі ґрунт пляново, з розрахунком на роки, то Пейпінг вимагає від своїх „ультралівих” прихильників негайної збройної акції. Вони не різняться між собою жорстокістю і безоглядністю, різняться тільки тактикою, і обоє стоять на становищі, що Південна Америка знаходиться вже у фазі революції. Це ствердив у радіових виступах московський фахівець від Південної Америки, малорос Леонід Левченко. Пропаганда революційної акції на тому континенті йде відкрито й самопевно, і нема сумніву, що Захід реагує на неї з не меншою пляновістю та рішучістю. В короткому часі, мабуть, будемо свідками посилення неспокоїв в еспанськомовній частині американського континенту.

**
*

Війна у В'єтнамі заактуалізувала китайське питання. Погляди на мілітарну силу червоного Китаю розбіжні, а з тим розбіжні і прогнози щодо можливості війни ЗДА з тією країною.

Беручи під увагу людський потенціал, а також мілітаристичний дух Пейпінгу, фахівці обраховують, що в році 1980-му червоний Китай буде сильнішим від ССРСР, а ще через десять років — сильнішим від ЗДА. Зріст його населення зроджує давні уявлення про „жовту небезпеку”.

Однак, більшість дослідників переконана, що під теперішній час китайське регулярне військо не становить особливої загрози, а технічні можливості його — засоби постачання, транспорт та ін. — такі обмежені, що на поважні воєнні дії поза кордонами своєї країни воно неспроможне. З цієї причини Китай розбудовує народню міліцію, як партизанські з'єднання в разі агресії противника. Коли кількість китайської регулярної армії становить коло 2.500.000 вояків, то міліція рахується на десятки мільйонів, бо кожний китаєць у дорослому віці зобов'язаний переходити мілітарний вишкіл. В такий спосіб Пейпінг хоче об'єднати нарід і військо, мовляв, вояк — це риба у воді, а вода — це нарід. Гасло китайських комуністів: „Наша

сила — в дулах наших рушниць, і чим їх більше, тим ми сильніші!”

Дискусія на тему червоного Китаю в англійському парламенті не виявила занепокоєння його мілітарною силою. Обидві партії прийшли до висновку, що агресія Китаю буде звернена проти ССРСР, що буде пов'язане з визвольними намаганнями мусульманських країн, які нині живуть під московською владою. Значення ідеологічних розбіжностей між Китаєм і ССРСР просто ніяке і на майбутній перебіг справ впливати не може. Це тільки покришка над нерозв'язаними територіальними проблемами. Учасники дискусії висловили погляд, що розвал Советського Союзу близький, і що з цим треба рахуватися усім політичним чинникам світу. Цей розвал означатиме зникнення останньої колоніальної імперії і визволення поневолених Московією народів.

Цей погляд англійських політиків поширений в Європі, і треба припускати, що де Голль, творячи підстави майбутньої Франції, керується такою самою концепцією.

**

У війні в В'єтнамі американці стоять проти ворога, який стосує партизанську тактику, рішенням на все і добре вишколений. Американці стараються переконати світ, що таку тактику і такого вояка можна побороти новочасною зброєю та економічними заходами. Однак, війна йде далі, і покищо американська концепція не виявила себе позитивними наслідками. Можливо, що для вирішення справи потрібно більше часу, або американська сторона не зацікавлена у скорому закінченні війни. Як би там не було, у фаховій пресі появляються численні статті з аналізом в'єтнамської війни та її можливою розв'язкою, яка лежить у ділянці стратегії і належить до складної проблематики модерної війни.

Німецький військовий публіцист В. фон Шрам стверджує, що в часах атомової загрози ніхто не поспішає викликати світову війну. Той, хто хоче змінити існуючий світ, замість великої війни послуговується тактикою „саламі”: субверсійними діями, малими війнами і революціями.

Війни вибухають наслідком, але бувають також причиною політичних змін, соціальної ситуації, економічних проблем. Війна — це зма-

гання силою, тобто зброєю і духовими вартостями населення. Відомо з історії, що війни не завжди велися однаковими засобами обох партнерів. Навпаки, найчастіше і у найбільших війнах кожна сторона мала відмінні засоби боротьби і вживала іншої системи, тактики та стратегії. Це бачимо нині у В'єтнамі: американці йдуть у бій з класичними засобами тактики і стратегії, з такою самою доктриною, комуністи — з ученням Мао Тсе-гунга і партизанською тактикою безоглядної боротьби.

В. фон Шрам характеризує обидві системи: американська вважає, що перемога належатиме тому, хто має більше батальйонів, китайська і в'єтнамська — тому, хто має більше мудрости і воює в ім'я історичної доцільности.

Військова наука комуністів вчить, що тактику війни треба змінювати постійно, залежно від території, населення і політики. Хто вживає класичних форм війни тільки тому, що вони дали позитивний вислід на іншому континенті, в інших умовах і в інших часах, той зазнаватиме жорстоких поразок. Ще старий Клявзевіц писав, що, підготовляючись до війни, слід спершу в'яснити її характер, втягаючи як складники політичні величини і напрямні. Першим питанням є завжди: чи обставини і природа війни, яка загрожує, відповідають моєму наставленню, чи не є моє переконання наслідком безпідставного побажання, яке не відповідає дійсній ситуації?

У справах війни найменш компетентними є ті дорадники, які свої переконання спирають на „досвіді”, отже, всякі „реалітетники”, люди компромісові, люди з пересудами, що походять з їхнього філософічного наставлення. Світ бо змінюється з дня на день, і досвід у таких умовах може бути головною причиною поразки. В. фон Шрам подає приклад: німці в 1916 році не змогли проломити французьких укріплень під Верденом, це в 1940 році спричинило будову лінії Мажино і — поразку французів. Значить, класична стратегія війни є доброю річчю, але тільки у певних, ясно спрецизованих умовах.

Стратегічна доктрина, чи концепція бере під увагу ситуацію, коли війна продовжується без рішального успіху з однієї чи другої сторони. Мабуть, це було причиною того, що американці рішили давати Південному В'єтнамові господарську допомогу і причинитися до введення

СОЛОВЕЦЬКИЙ В'ЯЗЕНЬ

Нижче передруковуємо розділ з книжки Івана Шаповала „В пошуках скарбів”, що в оригінальному графічному оформленні появилася в Києві другим виданням наприкінці 1965 року (1-ше видання вийшло 1963 року). Цей твір є драматизованою біографією славного „запорозького характерника”, українського вченого Дмитра Яворницького (1855 — 1940) з надзвичайно широким колом заінтересовань — історика, археолога, фолкльориста, етнографа, лексикографа, письменника.

політичних та суспільних реформ у тій країні. Поза тим ген. Джеймс М. Гейвін опублікував листа, в якому звертає увагу, що із продовженням війни у В'єтнамі зростає загроза китайської агресії на Південну Корею.

В. фон Шрам пролонує стратегічну концепцію, яка спирається на принципи, що оборона — форма війни, сильніша як наступ. Очевидно, у відповідних умовах. Отже, у В'єтнамі, — на його думку, — американці повинні, забезпечивши за собою ключові позиції, міста і густо заселені терени, поставити їх у стан сильно укріпленої оборони, щось на зразок середньовічних міст. Джунглі і під господарським оглядом безвартісні землі залишити партизанам, і туди не входити. Вдержувана таким чином частина краю зможе економічно розвиватися і притягати до себе населення, втомлене довголітньою війною. У спокої й добробуті не матиме ніякого впливу частинна інфільтрація і пропаганда ворога, навпаки, дійсність буде найбільшим союзником американців, і власне вона розкладатиме фанатичних партизанів.

Чи така стратегія принесе перемогу? Чи ген. Гейвін і де Голль, які є речниками такої стратегії, не помиляються? Бо навіть при найкращому успіху, при повільному поширюванні „теренів добробуту”, якою є політична ціль? Затримати статус кво? Залишити тавро агресора північним в'єтнамцям? А що думають вони? Чи об'єднання нації в одній державі, а не przypadковий поділ її на дві частини, історично не є ідеологічним чинником перемоги нації?

Існує багато порад і проєктів щодо тієї „непроголошеної” війни. Від таких, що пропонують бити усією мілітарною потугою, до таких, що — з причин жадоби особистої популярності чи політичної глупоти — говорять про спільний з комуністами уряд у В'єтнамі.

Але в центрі його уваги завжди була історія Запоріжжя, знавцем якого був він неперевершеним. Історично-археологічний музей в Дніпропетровському, що його протягом довгих літ збагачував новими й новими знахідками Яворницький, був його улюбленою дитиною.

У передмові до книжки „В пошуках скарбів” М. Рильський написав з виразною резервою: „... в деяких висловлюваннях про суспільно-політичний лад Запорозької Січі Яворницький стояв на помилкових позиціях, перебував під впливом буржуазно-націоналістичної концепції про безкласовість українського народу”.

Редакція

... Дмитро Яворницький навесні 1887 року вирушає в далеку й тяжку дорогу. Саме там, серед холодних вод Білого моря, в Соловецькому монастирі, повинні зберігатися архівні документи про запорозьких ватажків.

До Соловецького монастиря довелося їхати пароплавом сімнадцять годин. На острові Яворницький зайшов перш за все до головного монастирського собору і там побачив біля самої стіни три надгробні плити. Побачив і очам своїм не повірив. Під третьою плитою лежали останки тієї людини, заради якої молодий історик приїхав у той далекий і суворий край. Напис на плиті сповіщав: „Здѣсь погребено тѣло в Бозѣ почившего кошевого бывшей нѣкогда Запорожской грозной Сѣчи казаковъ атамана Петра Калнышевского, сосланного в сію обитель по Височайшему повѣленію в 1776 году на смиреніе”.

Пізніше, через десять років, дослідник пише: „Так ось де знайшов собі останнє місце для заспокоєння славний отаман славних козаків! Важко придумати щось гірше і образливіше від тієї іронії долі, яка спіткала „славного і вольного” отамана низового товариства. І справді, народитися й вирости на лоні м'якої, ніжної і чарівної природи України, провести молодість і зрілі літа на запорозькій вольності, бачити і полюбити всією силою багатирської душі вільні й безмежні степи, владарювати й тримати в своїй руці тисячі волелюбного народу, зноситися з державними і вінценосними особами, розпоряджати великими скарбами і потім усе це замінити на темну, сиру в'язницю, на далекий-предалекій, на краю світу, серед холодного моря, глухий монастир; каратися 25 років в

темному ув'язненні, не бачити в очі правдивого світу Божого і зрідка чути голос людський¹⁾.

Більшість місць, де сиділи заслані на упокоєння, були вже замуровані, і лише деякі можна було побачити з дозволу архимандрита Соловецького монастиря. Оглянувши ті місця, Яворницький вирішив познайомитися з монастирським архівом. З великими труднощами знайшов він там опис страхітливих місць...

З особливої суворости і нелюдських умов знала була вежа Корожней. Хоч вона стояла на високому горбі, в її підземеллі від стороннього ока була схована найстрахотливіша тюрма, викладена диким каменем. Сюди кидали найтяжчих злочинців. В цю тюрму ніколи не пробивалося світло, в камерах була нестерпна холоднеца.

„В'язням, приреченим сидіти в таких ямах, спершу сковували залізом ноги з лівою рукою, вільною залишали тільки праву руку, а потім по драбині спускали людину в яму. Після цього з ями витягали драбину і пристукували її залізною лядою, через яку потім подавали злочинцеві хліб і воду. В ямі в'язень дерев'янів від холоду, не знав ні тепла, ні світла, тіло його, особливо закуті ноги, вкривалися страшними боляками, а в суглоби ніг і рук просякав нестерпний ревматизм; одяг в'язня обертався на лахміття, нігті виростили і ставали схожими на пазури, власні випорожнення отруювали міязмами всю яму, і, на додаток до всього цього, на нещасного в'язня нападали цілими зграями голодні щурі. Тоді порушувалося питання про те, чи можна спустити в яму палицю, щоб в'язень міг обганятися від лютих щурів. Але це питання вважалося за таке важливе, що з приводу цього зверталися по дозвіл до самої столиці, і, поки звідтам приходив дозвіл, щурі об'їдали мученикам носи, вуха, пальці ніг, закутих у кайданах. Щоправда, такі в'язні недовго поневірялися в ямах: вони або божеволіли, або зовсім прощалися з життям²⁾).

Десь у 80-их роках минулого століття Соловки відвідав громадський діяч з Архангельська М. Колчин. Він поцікавився долею запорозького отамана і попросив старих монахів показати

йому місце ув'язнення Калнишевського. Колчин так описує цю камеру:

„Житло в'язня має форму лежачого зрізаного конуса з цегли завдовжки чотири аршини і завширшки сажинь. Стіни вогкі, заліснявілі, повітря затхле, задушливе. У вузькому кінці камери є маленьке віконце вершків шість у квадраті. Промінь світла, немов крадькома, через три рами і двоє ґрат тьмяно освітлює цей страшний каземат. При такому світлі читати можна було тільки в найясніші дні, та й то з великим напруженням зору. Після півгодинного перебування в задушливій атмосфері каземату стає тяжко дихати, кров приливає до голови, з'являється якесь безмежне почуття страху... У кожного, хто тут побував, хай він буде найсуворішою людиною, мимоволі виривається з грудей якщо не крик жаху, то тяжке зіздання, і з язика злітає запитання: „Невже тут можна жити? Невже люди були настільки міцні, що могли витерпіти роки цього могильного життя?“

Від старожитців-монахів учений з гіркотою в душі довідався, що ув'язнений в цій кам'яній могилі Петро Калнишевський просидів чверть століття.

„Прийшли ми до трапезної, — розповідав Яворницькому самовидець-богомалець, селянин Лукін, — перед обідом, чекали на монахів з порціями. Коли це приходить чоловік незнайомий у супроводі трьох солдатів з рушницями і питає нас: „Хто царем тепер? Як царі живуть тепер і як ведеться на Русі тепер?“ Ми відповіли, що царем Олександр Павлович; живуть, як і давніше, всі, слава Богу, щасливо й добре. Він би й ще розпитував нас, та солдати не дозволили. „Від цього чоловіка, — казали вони, — відійдіть геть, з цим чоловіком не слід вам розмовляти“. І монахи теж заборонили: „Архимандрит побачить, казали вони, так недобре вам за це буде“. Коли появився архимандрит, підійшов той чоловік до нього для благословення. „Древен ти еси, землею пахнеш“, — сказав архимандрит. І справді, він був дуже кволий і старий. Тут він і життя своє скінчив. Пізніше монахи казали, що це якийсь кошовий отаман³⁾).

Ще більше Яворницький був схвилюваний і обурений, коли довідався від живих свідків,

1) Д. И. Эварницкий, По следам запорожцев, С.-П., 1898, стор. 173.

2) Там же, стор. 173.

3) Там же, стор. 179.

старих монахів, в яких тяжких умовах перебував Калнишевський у камері Прядиленої башти:

„... Коли кошового перевели в інше приміщення, то від нього залишилося в камері більше як на два аршини нечистот; що, просидівши в тюрмі такий довгий час, він здичавів, став похмурий і втратив зір; що в нього, як у звіра, вирости великі пазури, довга борода і весь одяг на ньому, каптан з гудзиками, розпався на лахміття і звалювався з плечей”⁴).

Все це багато дечого відкрило Яворницькому, але на цьому дослідник не спинився. З документів, знайдених в архівах монастиря, він довідався, що в переслідуванні останнього кошового Запорозької Січі ретельно допомогли цариці Катерині II всесильний фаворит Григорій Потьомкін і „святіший” синод.

В'язня вважали за секретного й дуже важливого, тому монастирській варті наказано суворо і пильно доглядати його. Отамана пильнували не тільки озброєні вартові — з нього весь час не спускали очей монахи.

Ніде в документах не зазначено, за що саме Калнишевського позбавлено волі. Та їх і не могло бути. Тут зрозуміло й без документів: Потьомкінові і Катерині треба було якнайскоріше покінчити з запорозькою вольністю. І тут Потьомкін приклав свої брудні руки, щоб сфабрикувати на Калнишевського донос, за яким козацького ватажка, як небажаного царській владі, схоплено, закуто й вислано на Соловки, а Запорозьку Січ зруйновано...

Дехто з старих ченців монастиря розповідав дослідникові, що цариця Катерина поставила перед Калнишевським умову: „Одержуй волю і масток, тільки зречися козащини”. Калнишевський буцімто відповів: „Ні, або воля козацька, або тюрма”.

Через 25 років, коли імператор Олександр I зійшов на престол, Петро Калнишевський за маніфестом царя одержав „волю”. Та кому потрібна була та воля, коли отаман ледве пересував ноги. Він відмовився від дарованої йому волі і залишився на острові аж до смерті, яка сталася через два роки (1803). Прожив Калнишевський 112 років.

Вартий уваги і такий цікавий факт. Коли ім-

ператор Олександр I відвідав Соловки й побачив яму, в якій сидів кошовий Петро Калнишевський, він „пришел в ужас”. Щоб чимось задобрити невинного мученика, імператор спитав Калнишевського, яку б він хотів винагороду за перенесені муки. Калнишевський зневажливо зміряв поглядом царя: „Нічого мені, государю, не треба, окрім одного: накажи збудувати в'язницю для таких же мучеників, як і я, щоб вони не страждали в земляних ямах”. Цар наказав ями засипати, але збудував таку тюрму, в якій в'язні почували себе ані трохи не краще, ніж у ямах...⁵).

Після триденного перебування на Соловках Яворницький пароплавом повернувся до Архангельська, а звідти — на Україну.

Дорогою до Катеринославу Дмитро Іванович заїхав у Качанівку на Чернігівщині. Там він оглянув багатющу колекцію запорозької старовини, що зберігалася у мастку колекціонера Тарновського.

В будинку Тарновського зберігався альбом, в якому свого часу зробили записи М. Гоголь, Т. Шевченко та інші видатні люди. Тарновський запропонував гостеві занести до альбома свою якунебудь думку. Дмитро Іванович написав:

„1887 року, 14 червня, якраз у сто дванадцяті річницю зруйнування Запорозької Січі, відвідав чарівну Качанівку Дмитро Іванович Яворницький, коли повертався з Соловецького острова після розшуків там могили останнього кошового отамана Петра Калнишевського”.

5) З приходом до влади большевиків на Соловецьких островах зорганізовано один із перших „модерних” концентраційних таборів для „ворогів народу”, що існував до 1938 року, після чого в'язнів вистріляно або перевезено до інших таборів. Див. С. Підгайний: „Недостріляні” і „Українська інтелігенція на Соловках”.

Молодь усіх прошарків, зокрема студентська і робітничка, є з природи схильна до ідейних поривів, до боротьби і революційних зрушень. Молодь була завжди, є і буде головним динамічним, бойовим елементом в національно-революційній боротьбі. Діяльність націоналістичного руху мусить відкликатися передусім до молоді, її активізувати, виховувати й організувати, на ній спирати своє майбутнє.

С т е п а н Б а н д е р а

4) Там же, стор. 179.

Софія Наумовиц

ГЕРОЙСЬКИЙ ТАРАС ЧИ ДУРНИЙ ІВАН?

(ПРО ДВА ФІЛЬМИ)

Щоб ствердити вартість, красу, виховне значення, пропагандивні якості мистецького твору, зокрема фільму, найкраще вдатися до порівнянь.

Щасливо трапляється, що, коли не зійшов ще зі світових екранів Гоголів „Тарас Бульба”, саме тепер появились Коцюбинського „Тіні забутих предків”. Обидва фільми з українською тематикою, і це їхній єдиний спільний момент, бо все інше їх різко роз'єднує.

„Тарас Бульба” — це один із „монументальних” американських фільмів, не гірший і не кращий за різні „історичні”, „біблійні”, „документальні” чи інші „вестерни”. Бо хіба ж вірно відтворюють епоху, звичаї, побут, музику такі фільми, як „Вен Гуріон”, „Марія Антуанетта”, „Марко Польо” чи навіть такий фільм з американської визвольної війни, як „Прощуміло з вітром”? Важлива тут єдина ідея, і її величчю розцінюємо твір.

Чого ж тоді дивуватися, що й „Тарас Бульба” не такий, якого ми хотіли б бачити? Та ще при тому годилося б дізнатися, чи хто з українців заявив продуцентіві свою готовість допомогти йому? Адже є в Голлівуді українські актори, а зокрема, що куди важливіше, є й український режисер Едвард Дмитрик, про чий режисерські твори навіть французька преса висловлюється похвально! А коли наші люди не хотіли, чи не могли, допомогти тому фільмові в побутових деталях, то приходить дивуватися, що американці вивели його все ж таки як український патріотичний фільм. І саме це, до речі, запекло советських критиків...

Бо українських героїв цього фільму характеризують такі прикмети, як лицарськість, відвага, шляхетність, свободолюбність і надлюдська любов до України. Ворожий же, польський табір позначений зарозумілістю й пихатістю до слабших, трусливістю, підлістю й жорстокістю в боротьбі. Крім цього, режисери вставили в цей фільм дещо такого, чого немає в Гоголеві повісті, але завжди з користю для нас. Наталія, яку Гоголь представив пустою панянкою, у фільмі розуміє Андрієву трагедію і, хоч засуджена на смерть, благає його не зраджувати, задля неї, своїх. На кінці фільму — теж у незгоді з Гоголем — режисер обертає поразку козаків на перемогу, і Тарас Бульба каже: „Дубно — це теж українська земля!” До того ж він наказує видати голодному населенню харчі, бо „ми переможці, а не дикуни!”

Це правда, що козацькі одяги, зокрема старшинські, невірні. Правда, що й полковницький хутір нужденний і незгідний з архітектурою тієї доби — козацьким барокко. Правда, що й зліпок наших і чужих мелодій, у тому числі й білоруської „Калінки” — халтурний. Правда, що вставка з циганським табором непотрібна, — але було б ще гірше, коли б козаки вчиняли оргії з дівчатами у вишивках та в віночках!..

Яка шкода, що американці не ознайомлені зі суво-

рим уставом Війська Запорозького Низового та з ілюстрованою „Історією українського війська” (Клюб Української Книжки — Тиктора), але хіба вони перекладені на чужі мови? Коли в нас на це грошей немає, то будьмо раді, що в цілому фільмі немає слів „Росія”, „російський”, тільки Україна й український (крім національності самого Гоголя) — теж наперекір Гоголеві, який слухняно, хоч і проти переконань, писав „Росія”.

Щодо акторів, то ледве чи ми самі могли б підібрати кращого героя, як Тоні Куртіс, для ролі Андрія. Вродливий, одчайдушний, хоч і надто податливий на жіночі чари, козак. Витримана в своїй ролі гарна Наталія (німецьке прізвище якої призабулося). Юль Брінер у ролі Тараса Бульби робив усе, щоб дати монументальну постать, втілення козацтва — Тараса Бульби. Коли ж йому це не зовсім удалося, то не з-за лихої гри, бо ж це досвідчений актор, але з причини іншого характеру, — він бо невисокий і худий.

У фільмі бракує одного дуже кольоритного персонажу з повісти, приятеля Тараса Бульби, коршмаря Шмуля. Цікаво — чому? Шкода!

На початку фільму список дійових осіб проходить на тлі відомої картини Репіна „Запорожці пишуть листа до султана”, і це зразу ж псує глядачеві кров. Доводиться бо ствердити, що на цій славетній картині, яка „прикрашувала” чи не кожну нашу вітальню, одяги української старшини нічим не різняться від фільмових! Гірше того: у Репіна є навіть безсорочники, у фільмі — їх немає. А чейже ця козацька старшина виконувала одну з функцій уряду; писала ноту до володаря чужої держави!..

І коли заглянути в переклад повісти „Тарас Бульба” на французьку мову Сергія Татарулі і порівняти з ілюстраціями Миколи Кричевського й виданням Петра Стефурянчина в Парижі 1945 р., — то стає моторошно. Усі три українці не тільки зберегли в тексті слова „Росія” й „російський” (рус), але й зілюстрували книжку так, що годі відрізнити полковника від його джурри, а нужденна хатка-курінь радше нагадує кріпацьку хату Тараса Шевченка, як полковницьку садибу! За те ж не забули вони про солідні мури „польського” Дубна, лицарські панцери польських вояків та гарні „європейські” убрання польок...

Постає питання: за що критикували советські — і багато наших! — критики цей фільм? Можна йти об заклад, що не за поганий одяг чи інші побутові подробиці, бо це й так іде по лінії московської „культурної” політики в Україні, — але якраз за його українське, патріотичне звучання, за його ідею!

Візьмім тепер до уваги фільм „Тіні забутих предків”, який іде на французьких екранах під невмісною назвою „Вогнисті коні”. Ця назва підходила б радше для американського „вестерну”, як для містично-історіософічного оповідання Михайла Коцюбинського! Режисер фільму — грузин, чи вірменин, Параджанов, більшість

акторів москалі, — ото ж знову чужинці, тільки менше прихильні українській справі, як голлівудці. Щойно на задньому місці, меншими буквами зазначено, що сценарій уложений за повістю українського письменника Михайла Коцюбинського. Мова фільму виїнято українська (бож фільм про Лесю Українку йшов по-московськи!), але цього в фільмі не зазначено, то й французький глядач приймає кирилицю за „рюс”. Радіє нею тільки український емігрант, для якого, зрештою, видається в ССРСР смішно малими тиражами книжки „на українском языке”, якого вигідно ляяти українською мовою за „буржуазний націоналізм” згідно з порадою Леніна: „дайте їм і дві мови”, коли цього треба „на даному етапі”...

Одяги персонажів — чудові. Мабуть, вибирали меткі ділки всі музейні експонати з галицьких збірок і не одну старовинну різьблену скриню спустошили по приватних хатах для цього фільму! Але народ, що носить ці вишивки, плахти, запаски, крисані та кожухи — це якесь відірване плем'я „гуцулів”, яке не має нічого спільного з нащадками київських князів і бояр, що тікали в Карпати від орди, ні з козаками, що переселялися туди після зруйнування Січі, ні з Гуцульським куренем з Визвольних Змагань... Не показано теж ні одної справжньої гуцульської хати, ні бодай одного гарного карпатського красвида з безмежними просторами вищир і ввись!

Зате прекрасно перемішали забобони з церковними відправами, в чому москалі майстри: півправди й півбрехні. Обряд похорону, яким рішуче зловживає Параджанов, — це підскакування трупа під час тризни, це швидке перекидання карток „Апостола” руками невидного священика, це гріття рук під Розп'яттям (до речі, кам'яна статуя нетипова для нашого церковного мистецтва!), але немає старовинних похоронних співів, і колядку співає дитина сольо.

Найкращий, найкольоритніший з обрядів — весілля — взагалі відсутній у фільмі, хоч про нього говориться весь час. Те ж бо, що показане „модерною” технікою, тобто швидким крученням млинка, — це не весілля з його логічною тяглістю, але відірвані сценки з будь-якого „гуляння” на вулиці. Зав'язування очей молодят чи скидання сорочки молоді — не типові для сільських обрядів. А вже сміховинна просто купіль у „нецках” живого й мертвого Івана, яку виконують жінки!..

Та все це було б маловажне, бо, як ми бачили, не зважаючи на побутові недоліки „Тараса Бульби”, у фільмі був український дух. А тим часом у „Тінях”, при всій красі фолкльору й далеко не соцреалістичній техніці, фільм не тільки йде врозріз із задумом та текстом оповідання, але й викривлює, фальшує ідею твору. Коли нам показують, що в храмове свято церква світить пустою, а дівчата стоять на хорах, не співаючи, то це зовсім суперечить тому, що писав Коцюбинський: „Всі вони були богомільні, любили ходити до церкви і особливо на храм. Там можна побачитись було з далеким родом, що осівся по околицьніх селах... Витягалось найкраще лудіння (одежа), нові крашениці, писані кептарі...” А в фільмі церква порожня і під

час Богослуження чути голосний сміх „бідного” Палічука, коли „багатий” Гутенюк кладе гроші на тацю, і заколот, і бійка.

Тим часом Коцюбинський виразно написав, де відбулася бійка: „Вони вже вертали з храму, тато був трохи напийтий. Раптом на вузенькій дорозі, між скелею і Черемошем, зробився тиск. Вози, кінні й піші чоловіки й жінки, — спинились і збилися в купу. В лютому гвалті, що зв'язавсь одразу, як вихор, невідомо од чого, заблищали залізні бартки та заскакали перед самим обличчям”. Отож ця сцена відбулася поза церквою і після Служби Божої, а режисери „виправили” Коцюбинського задля атеїстичної пропаганди, з одного боку, та „соціального” підложжя з другого, мовляв, бідний виступив проти багатія. Тут теж виявляється фальшивка, бо Коцюбинський пише так про цю ненависть поміж двома родами — як у Шекспірівському „Ромео та Юлії”: „Се була стара ворожнеча між їхнім родом і родом Гутенюків. Хоч всі в родині кипіли злістю й завзяттям на той диявольський рід, але ніхто не міг докладно розказати Іванові, звідки пішла ворожнеча”. (Всі підкр. С. Н.).

Ми могли б вибачити Параджанову всі зміни й побутові огріхи, які йшли б і на користь фільмові й не послаблювали авторової ідеї. Так зробив режисер „Тараса Бульби”, який своїми змінами не послабив, але скріпив Гоголеву ідею. У „Тінях” оте музейне фолкльорне багатство, накопичене по саме годі, має приховати ворожу українську тенденцію: представити безбожницьке й темне, „клясово” вороже до „багатіїв” плем'я „гуцулів” — зовсім відірваним від України. І тому цей „український” фільм, як і преславний „Рушничок”, — це черговий доказ зловживання Москви українською культурою для поневолення України.

Що французька преса захлистується похвалами, називаючи цей „советік” фільм „найкращим фільмом 1966 року” і прославляючи... ССРСР, бож ні один критик і не заікнеться про якусь Україну й українців, — цим не радіймо: Москва вкрала нам чудовий твір Коцюбинського на те, щоб собі, а не нам, слави придбати! Так само зробила вона з геніальним Довженком і його „Землею”... А чому „Тіні” подобаються західньому глядачеві, втомленому „сексом” і злочинами? А тому, що в ньому є все те, чого бажають прокомуністи й москвофіли: атеїзм, соціалізм, і ніякого натяку на „буржуазний” націоналізм...

Реасумуймо: режисери „Тараса Бульби” створили на Заході поняття безстрашного, завзятого, геройського й шляхетного українця — Тараса Бульбу, режисери „Тіней” — дали нам тавро „дурного Івана”...

Наші діти й молодь можуть оглянути „Тараса Бульбу” без найменших застережень, але „Тіні” — тільки після докладного прочитання твору Михайла Коцюбинського і наших коментарів...

ТРЕБА ДОВГО ВЧИТИСЯ, ЩОБ УСВІДОМИТИ.

ЩО ЗНАЄШ МАЛО.

Монтень

О. Керз

„ФАНТАСТИЧНІ ОПОВІДАННЯ” ПРО МОСКОВСЬКЕ НИНІ

На відміну від ніби сенсаційної книжки Валерія Тарзіса, що опинився тепер на Заході, і епігонських поезій бітніка Андрея Вознесенського — „Фантастичні оповідання” Абрама Терца, що їх удоступнило вельми рухливе польське видавництво „Культура”, — це згусток московського сучасного життя, дотепна апологія московських національних пороків, це зовсім невикривлена, а лише скомульована й піднесена до символу советська дійсність. Це збірна душа советського громадянина, особливо мешканця сучасного міста, особливо холодної, понурої Москви, освітлена рефлектором вдумливої авторової обсервації. Це — зразок інформації в тонкій оправі, що не виключає ні мистецької, ні життєвої правди.

Усі ці оповідання, що їх автор назвав фантастичними, можна назвати типовими, узагальненими, навіть поширеними анекдотами з советської дійсності, включно з популярним геросм жидівських анекдотів Рабіновичем, який являється тут ніби зовсім серйозним персонажем одного з оповідань і якого життя уривається на такій же популярній Печорі... Деякі

нях за його державність. Ніхто не відкидає світової клясики, але слухати майже виключно Моцарта, Вівальді на українському вечорі... А хто ж виконуватиме Д. Бортнянського, М. Лисенка, М. Леонтовича, О. Барвінського, Ю. Фіялу? Чи твори Є. Маланюка, Л. Мосендза, Ю. Клена... деклямують у так званій УССР? Чи їм деклямуватимуть там ті, кого тут без найменшого почуття міри деклямують, виголошують і проголошують на наших вечорах і в пресі? Теж і з піснями, музичними композиціями, образотворчим мистецтвом...

До речі, українську культуру — без огляду на всі перешкоди і труднощі — не так дешево цінять представники культури інших народів, як здається декому із наших людей, обтяжених комплексом меншовартости. Саме за твори — наведемо для прикладу — українського композитора Миколи Фоменка „Привіт Вітчизні” та „Ку-ку” — як повідомив у квітні ц. р. тижневик „Новий Шлях” — дитячий хор при школі філії УНО в Торонті, під керівництвом Марії

фрази з поширеного жаргонового лексикону становлять стрижінь епізоду, а цілими відступами з анекдотів — тих, заборонених — та крилатими висловами московської вулиці переплетені надхненні поетично-філософські роздуми.

В шести оповіданнях про обмежений до Москви й околиць світ міщан автор створив галерею на взір Гоголевих „Мертвих душ”. Тут письменники й графомани, зокрема поширений після війни тип графомана — „воєнного героя” у відставці, артисти „народного цирку”, урядовці міністерств, прокурори й адвокати, жінки, студентки, діти. Немає в цих оповіданнях дійсного чи уявного пролетаріяту-бригадирів, ланкових, доярок, шахтарів, героїв праці, лише сама „нова інтелігенція”. Ці надзвичайно плястичні постаті курять відомої марки московські цигарки, їдять стандартні страви московських ресторанів та „гастрономів”, у щасливому випадку користуються німецькими радіоапаратами, чеськими черевиками й польськими губними помадами.

Що становить їхнє життя? „Будування краю цього світу”? Праця, слава, боротьба? Та ні!

Яворської — здобув на щорічному канадійському „Ківаніс Фестивалі” аж 83 точки із 100 можливих.

Іншоціональний глядач не цікавиться побачити у виконанні українського танцювального гуртка „польонезу” чи „лезгінки”. Це може бути хіба одна з точок програми на 10-15 точок, і то — української програми, за яку балетна група „Орлик” у Лондоні, в Англії, здобуває на конкурсах перші місця ось уже декілька років.

Талановитість і національна оригінальність — ось що цікавить світ і нас — частину світу, а не міжнародній „мішмаш” в укладі програми чи в окремому творі. Великі твори і великі, міжнародні успіхи вирости тільки на національному ґрунті, а на „всесвітньому” росте заумна „поезія”, плями замість картин, завивання псів і нявчання котів — замість чару симфонічної оркестри.

В. Чарт

Головним рушієм їхніх учинків є страх. Той самий страх, що його на зорі совєтської ери талановито унаглядив у новелі „Санаторійна зона” Микола Хвильовий. Оповідання „Ти і я” вияскравлює до останньої крапки над „і” той страх, що ним повсякчасно опанований совєтський інтелігент, а зокрема письменник. Манія переслідування, в яку зайшов цей страх у людини, навіть зовсім льюально до „пролетарської влади”, як колись до царської, так опанувала маси населення, що вони не мають можливості навіть думати, не то ділитися своїми думками з близькими. Хоч це покоління, що зродилося й живе „після революції” і нібито не має ніяких гріхів перед „народом”, все ж виглядає, що воно зродилося в атмосфері взаємної недовіри, страшного страху перед доносом, народжене з психічною травмою. В цьому відношенні персонажі Терца перегукуються з героями Достоєвського і насувають припущення про серійність московських маньяків, людей з надломаною душею, хворих психічно.

Абрам Терц — екзистенціаліст формою й духом. У нього саркастичне ставлення до „хазяїна”, що на трибуні з піднятим угору кулаком лякає і захоплює рівночасно гістеричок з партійного комітету, в нього безнадійний розпач з приводу неунікненної смерті („коли подумаєш, що помер Леонардо да Вінчі, то в тебе руки опускаються”...). В нього іронічна манера писання. Хотів цього чи виходить у нього ославлений „реалізм” совєтського життя як на долоні. Зовсім не такий, як його показують туристам совєтські екскурсоводи. Воно видне в ресторані, в театрі, на вулиці, в школі, парку, на спортовому грищі. В мешканні прокурорової теці ще немає холодильника, страва лежить за вікном. Дружина письменника в подертій панчосі нарікає, що скінчився цукор... На вечірку, влаштовану урядовцем міністерства сходяться не близькі собі люди, а переслідувачі й переслідуваний, який ховається від напасти за параваном розпусти. Та, ніби врятувавшись цим фіговим листком, що має закрити його душу, він не знаходить бажаного спокою ні у власній

хаті, з щільно зачиненими дверима, ні на порожній вулиці. Артист „народного цирку” — ілюзіоніст, що під час вистави вспіває постягати з неуважних глядачів пальта, звільнити їх від гаманців, вибирається на „мокру роботу”, щоб здобути в чужому мешканні трохи ляхів. Хлопчик, який мріє про справедливість між людьми, попадає на Печору, коли на нього донесла ровесниця з одної кляси.

Такі й подібні сцени є тлом для міркувань автора про доцільність життя, про неунікненність смерті, про речі сумні й зовсім не бадьорі, далекі від офіційного оптимізму. До того ж він кидається такими гіркими для його московської національності словами: „Чому русский все намагається щось украсти? Звідки така потреба в душі русского чоловіка?” Або: „Вип’є чарку, дві і — дивися, він уже срібло господареве в кишеню кладе” („Ти і я”).

Совєтські люди під тиском партійної лінії, внаслідок курсу на „злиття націй” може й мають якусь мішанину в своїх жилах. Про це свідчила б збунтованість Терцевого співтовариша по перу Данієля-Аржака, який у своїх творах гостро виступає проти антисемітизму. Терц, навпаки, над жидами нібито добродушно, але з дозою московського юберменшества підсміхається („еврейської нації, хоч алькоголік”). На суді йому це пригадали, як пригадали Аржакові виступ проти антисемітизму. Зрозумій тепер, що можна, а чого не можна. Бо за одне і за друге дісталось совєтським письменникам, яких карає тепер сувора „народня” десниця.

~~~~~

Московська преса, література, мистецтво, особливо театр і фільми, політика — все наставлено на один тон: „ми, „русские” — вибрана раса, раса юберменшів. Наша місія — панувати над чужими народами і над їх богами. В жертву нашому богові мають бути принесені всі чужі боги і чужі племена і навіть мільйони самих „русских”, коли мас-стат Орди цього вимагає, бо Орда є всемогуча, всевидюча і непомильна.

Дмитро Донцов

~~~~~

СКЛАДАЙТЕ НА ПРЕС-ФОНД ВІСНИКА!

~~~~~

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО В ЛІСБОНІ

VI МІЖНАРОДНІЙ КОНГРЕС ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ХРИСТІЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У Лісбоні, столиці Португалії, відбувся в днях 27 березня — 1 квітня VI Конгрес Міжнародного Комітету Оборони Християнської Культури, почесним головою якого є кол. німецький канцлер К. Аденауер, а діловим головою еспанський міністер д-р Хозе Соліз Руїз. У конгресі взяли участь делегації Аргентини, Австрії, Бельгії, Бразилії, Чіле, Еспанії і ЗДА: 7 членів на чолі з д-ром О. Еппа, в тому числі Джон В. Гест, видатний правник, українець В. Низовий, який народився в Америці, з запалом захищав українські національні позиції, і пані С. Дж. Конієрс, чоловік якої українського походження. Крім того були делегації Франції, Голляндії, Англії, Італії, Португалії, Швейцарії, Німеччини, національного Китаю, України, Румунії, Литви і Естонії. Також присутні були обсерватори з Австралії, Афганістану, Греції, Ізраїлю, Іраку, Ірляндії, Бірми.

Представники поневоленних большевизмом країн були визнані як рівноправні члени цієї міжнародної організації і трактовані як офіційні делегати за позбучним порядком.

Темами нарад були: міжнародня співпраця, проблеми засобів інформації, акція в міжнародніх організаціях (ОН і ін.), християнська ідея соціальності, свобода і моральні вартості, християнська цивілізація як майбутній лад.

Ярослав Стецько був запрошений говорити на тему російського колоніалізму в Україні та інших уярмлених країнах і боротьби проти нього.

Конгрес відкрив португальський міністер д-р Гонсальвес де Проенса у приявності Президента держави.

Президія Конференції кожної сесії змінювалась, щоб дати спроможність головам делегацій мати вплив на хід нарад.

Міністри і голови делегацій, в тому числі українці, склали візиту Президентові і прем'єр-міністрові проф. Олівейра Салязарові, делегатів приймав посадник Лісбони в замку св. Юрія, міністер корпорацій і соціальних реформ Сетеаїс (Сінтра), як теж влаштовано для них прекрасний показ португальських танків. Спільна прогулянка по країні показала делегатам велич португальської культури, середньовічні монастирі, будовані в оригінальному стилі. Амбасадори різних держав і члени португальського кабінету були приявні на відкритті і прийняттях, що дало можливість нашій делегації ознайомити їх з проблемою України та інших поневоленних націй, об'єднаних в АБН.

Мінусом нашої акції було те, що Ярослав Стецько, затримавшись у ЗДА, приїхав лише передостаннього дня нарад. Викликана телеграфічно член делегації Слава Стецько прибула теж з деяким опізненням, проте виголосила доповідь, яку не мав змоги держати Ярослав Стецько. Через спізнений приїзд наша делегація не могла внести своєї власної резолюції, а тому обмежилась деякими доповненнями.

Уже в своєму слові при відкритті міністер Гонсальвес де Проенса підкреслив: „Ми хочемо принести надію для тих, хто перебуває в неволі, скеровує свої сподівання на нас і вірить в ідеал свободи... Кожен має право сподіватися від нашої організації не тільки слова, але й чину, ефектної допомоги визволитися від найжорстокішої диктатури... Не обтяжена урядовими компромісами і спираючись лише на ідейну силу членів, наша організація спроможна впливати на дух народів, які прагнуть ідеалу захищати християнські свободи, розворушувати збірне сумління і додавати їм відваги”.

Дякуючи за вшанування конгресу Президентові держави, кардиналові патріархові Лісбони, як теж приявним членам уряду, амбасадорам акредитованих у Лісбоні держав і вітаючи нових членів Комітету, в тому числі українців, міністер проголосив відкриття конгресу.

У своєму письмовому привітанні Аденауер підкреслив: „Духова боротьба поміж вільним світом і комунізмом сливе тотожня з боротьбою поміж християнством і безбожництвом... Це треба брати до уваги, розцінюючи кожну політичну подію... Необхідно, щоб, зокрема, народи Європи створили вищу єдність, бо тільки це розбудить надію на визволення тих народів, опанованих або загрожених комунізмом”...

Генеральний секретар Міжнароднього Комітету д-р Г. Геле заявив: „Нині більше, як будь-коли, духова боротьба проти безбожницького комунізму є конечна... Не важко уявити, що сталося б з Європою, якби Еспанія і Португалія не були вільні від комунізму... Міжнародній Комітет братиме активну участь в боротьбі між вільним світом і комунізмом... „Мирна коєкзистенція” і „відпущення” мають у наслідку підмінувати Азію, Африку, Латинську Америку...”

Американський делегат д-р В. С. МекБірни сказав: „Ми не сміємо допустити до того, щоб у наших країнах вірили в те, що російський пістряк ліпший, як китайська туберкульоза, бо обидва вони мають ту саму ціль: нашу загибель! Не зважаючи на фальшиву думку таких наших політиків, як сенатор Фулбрайт, немає такої речі, як „невинний комунізм”, бо немає таког невинного пістряка. Всякий комунізм треба поборовати! А щодо мене, то я заявляю: Христос або комунізм! Якщо комунізм перемаже, світ западеться в темряву на тисячоліття. Я, як християнин, присягнув перед престолом Бога поборовати комунізм доти, поки він не буде знищений, або не знищить мене!” — так скінчив свою знамениту промову хрестоносець модерних днів. Америка має борців, з якими АБН по дорозі.

Бразилійський делегат д-р Плініо Сальваго, проаналізувавши загарбницькі пляни Леніна, сказав: „Ми мусимо діяти зусильно, щоб звільнити світ від цієї страшної загрози, яка нищить свободу і гідність людини”...

Голова американської делегації проф. Епп в рефераті про ролі ОН став на захист ідеї національного суверенітету, вказав на загрозу приявності в ОН російських тиранів та їхніх сателітів і висунув позитивні сугестії міжнародної співпраці проти Росії і комунізму. Проф. Епп великий приятель України і добрий знайомий Ярослава Стецька.

П. Низовий зачитав привітання для конгресу від проф. Л. Добрянського, як голови Американського Комітету Поневолених Націй.

Граф де Ботельго, член португальської делегації, звернув увагу на те, що в доповіді проф. Еппа були згадані лише народи поневолені чи загрожені большевизмом в Європі і Азії, і пригадав африканський континент, „звідкіля європейську і християнську цивілізацію викинено і де основні стратегічні точки окупував комунізм. Окцидент, — сказав він, — не може бути байдужим до північно-африканських країн, бо звідтам може бути заатакований увесь південь Європи”.

На третій день нарад промовляв єпископ Манціні, генеральний вікар кардинала Тіссерана. Нав'язуючи до близького п'ятдесятиліття пророцтв Матері Божої в Фатімі, він підкреслив, що в 1917 році ні одна людина не могла передбачити страхіть комунізму. Тепер, — сказав він, — нависла загроза над цілим світом. Війна проти Бога розгорілася в усій своїй жорстокості, і слова Діви Марії стають історичною дійсністю... „Як я пізнав вашу організацію — продовжував єпископ, — думаю, що вона є на те, щоб виповнити волю Божої Матері. Мені, єпископові, належить молитися, але вам, мужам держави, науки, господарства, техніки, вам, що вірите в Бога і сповнені християнськими ідеалами, належить діло! Ми будемо вас у вашій боротьбі, як Мойсей з гори, благословити. Ваш воєнний клич: „Хто яко Бог? — і ваші зусилля в грандіозній офензиві принесуть нам перемогу”...

Французький делегат Енрі Дюпра закликав негайно перейти від слів до діла, бо — „віра без діл є мертва”. Замало спиратися на атомову бомбу, — сказав він, — сьогодні „боротьба йде з поміччю інтелектуальних, ідейних, політичних бомб”...

Слово української делегатки п-ні Слави Стецько тривало двадцять хвилин і було прийняте аплявзом усіх приявних. Воно мало передусім політичний характер і включало сугестії дії. Його широко реферувала португальська преса. Конгресовий журнал, що виходить п'ятьма світовими мовами, під наголовком — „Українка говорить про свободу у східньому ब्लюку” — передрукував цю промову з одного із часописів. „Моя країна, — говорила Слава Стецько, — так званий член Об'єднаних Націй, але вона не може рішати про висилку власних представників. Москва їх встановлює!” Навівши потрясаючі деталі про життя і боротьбу в Україні, вона закінчила такими словами: „Христа розп'яли і поховали. Але він воскрес. Це залежить тільки від нас, чи слово Спасителя, Його послання миру і віри по той бік залізної заслони буде проголошене”...

Про переслідування Церкви говорив румунський єпископ, а литовський міністер говорив про ламання

москалями міжнародних договорів і насильства їх над чужими країнами.

Іспанський делегат Роберто Реес, ствердивши, що Міжнародна Комісія Юристів і Міжнародний Трибунал у Гаазі супроти християнських антикомуністичних націй не лише не займають об'єктивного становища, але їхні скарги відкидають або відкладають, пропонував створити в рядах Міжнародного Комітету Оборони Християнської Культури — Комісію Християнських Юристів. Ціллю цієї комісії мало б бути: впровадити позитивні правні норми, які спираються на засадах християнської цивілізації, передусім на соціальній справедливості. Це рішення дуже на часі, бо — як відомо — скарга Ярослава Стецька до Міжнародної Комісії Юристів проти уряду ССРСР в справі убивства сл. п. С. Бандери і Л. Ребета мала лише той ефект, що офіціоз Комісії в Женеві в різних мовах надрукував інформацію про злочини Шелепіна, але не можна було добитися офіційного просліджування комісією злочинів, поповнюваних урядом ССРСР. А на поновну вимогу, щоб — спираючись на нову документацію Сенату ЗДА — таки поставити на розгляд Комісії і засудити злочини Москви, Я. Стецько отримав відповідь, що документація Комісії Правосуддя Сенату ЗДА є „дуже цікава”, але... „пропагандивна”. Отже, приватна організація юристів наслідуються Комісію Правосуддя Сенату ЗДА знецінювати, хоча бере від американців гроші.

Під час прийняття у міністра Проенса в літній королівській резиденції Сінтра, на якому, крім членів уряду, був приявний акредитований у Лісбоні дипломатичний корпус, делегати мали нагоду приватно передискутувати питання, які виринули на сесіях.

Голів делегацій, в тому числі українців, прийняв прем'єр-міністер Салязар.

Головуючи на передостанній сесії, кол. прем'єр-міністер Франції А. Піне виголосив коротке слово, в якому підкреслив свою солідарність з усіма позиціями організації, висловленими міністром Солізом та міністром де Проенса, і зазначив, що „в такій організації, як наша, ми маємо обов'язок активно вступити в боротьбу, щоб гідність людини боронити, щоб духове в християнській цивілізації рятувати”...

Кінцева сесія відбувалася в палаці „Гальвеїас” і мала урочистий характер. Прапори представників усіх приявних націй, в тому числі український, символізували єдність вільних і уярмлених націй.

„Ми не є самотні, — сказав міністер Соліз. — Бог, що нас знає, кермує нами і допомагає нам”.

Міністер праці Португалії заявив: „Нині боротьба в обороні християнства не обмежується, як за часів хрестоносних походів, Святою Землею. Нині за святі місця треба уважати кожную місцевість, де наріжні камені вартостей західньої цивілізації розхитуються: в серці Європи, в Азії, в Америці або в Африці... Португальці можуть гордитися, що на перехресті світової історії були вони піонерами науки, коли відкривали для світу нові обрії. Брак техніки заступала їм велика віра. У кожній нововідкритій країні встановляли вони хрест”. Закликаючи делегатів поширювати думки, ви-

словлені на конгресі, міністер продовжував: „З поміччю радіо ми мусимо дістатися до уярмлених комунізмом народів. Сила спротиву і — хто знає — визволення тих народів у великій мірі залежить від запальної іскри, яку наше слово може до них принести. Наше слово переконає їх, що вони не самотні, і недаремні їх сподівання та їх віра"... І далі: „Як у 1.500-их роках, треба шукати ворога в його власних твердинях і звідтам його проганяти, а не ждати, поки він нашу твердиню заатакує... Прощаючися з вами, хочу подякувати вам усім в імені португальської делегації за велику участь, яку ви нам своїм прибуттям віддали, і водночас висловлюю надію, що цей найдалі висунений західний берег Європи ще раз буде вихідною точкою для нового, повного слави хрестоносного походу, який ставить собі ціллю оборону високої гідності людини.

Начебто для ілюстрації промови міністра, делегації поїхали відвідати найбільш висунутий на Захід куток Європи — „Кабо де Рока“, де кожен отримав „посвідку“, що перебував на цьому пункті.

Останнього дня конгресу відбулася пресова конференція, на якій подано резолюції, підготовані Комісією, і в яких наша делегація зробила деякі доповнення щодо визволення поневолених Москвою і комунізмом народів, як теж світової загрози большевизму.

Рекапітулюючи висліди Конгресу, ідеї і сугестії висунені на ньому, міністер Проенса ще раз зупинився на думках української делегації. Звертаючися в сторону українців, він заявив, що радий тим, що Україна, хоча поневолена, але не покорена, була заступлена на конгресі.

Немає сумніву, що конгрес в Лісбоні — це черговий український успіх, тим більше, що ідея християнізації зварваризованого світу, організації його на національній засаді — є теж українська ідея.

Конференцію фінансувала Португалія, яка хоч і вбога, але так само, як Еспанія, має зрозуміння для великих справ боротьби проти большевизму.

Конгрес закінчився. Наша делегація мусіла ще затриматися на деякий час. Перед нею були ще відвідини чудотворного місця Фатіми, де з'явилася пастушкам Божа Матір і об'явила свої пророцтва.

У Фатімі наша делегація зустрілася з деякими членами американської, швейцарської і німецької делегацій. Це був Страсний Тиждень. Зворушувало, як португальці групами йшли „страсною дорогою“ навколо величної катедри, попри образи, що представляли шлях Христа на Голготу, і навколішках біля кожного образу молилися.

Фатіма справляє величезне враження. Воюди відчувається подих несьогосвітнього. Дійсно там мусіла Мати Божа розмовляти з пастушками.

Як добре сталося, що конгрес в захист християнської цивілізації відбувся в Лісбоні.

**НІКОЛИ НЕ НАВЕРНЕШ ЗМАРНОВАНОГО
ЧАСУ, НІКОЛИ НЕ НАПРАВИШ
ЗАПОДІЯНОГО ЗЛА.**

Джан Реекін

СТАНОВИЩЕ АСОЦІАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ ДО ОСТАННІХ ПОДІЙ В УКРАЇНІ

Нова хвиля переслідувань і арештів діячів української культури в Україні збоку окупантського режиму, в тому числі арештування українських літературних критиків Івана Світличного і Івана Дзюби та десятидванадцяти інших літераторів, що їх прізвищ ще не знаємо, арештування студентів у Києві й у Львові, є показником, що:

1. Москва нищить українську науку, літературу і мистецтво, ліквідуючи різними методами українську інтелігенцію „марксистською критикою“, цькуванням на „буржуазний націоналізм“, розподілом культури на „буржуазну“ і „пролетарську“;

2. Москва ліквідує всю національну форми та самобутню характером українську культуру, як „буржуазну“;

3. Москва зараховує всі здобутки української культури до „віджилих“ традицій, а елементи московської культури впроваджує під маскою „нових традицій“ і „пролетарської культури“;

4. Москва нищить пам'ятки української культури шляхом ліквідації архівів, наленням бібліотек, наленням цінних архітектурних об'єктів;

5. Москва ліквідує творців української культури — арештами, засланнями, замкненням у божевільнях і розстрілами;

6. Москва нищить українську мову прихованими заходами і прямими законами;

7. Під московським ярмом не існує ніякої свободи ані для індивідуального, ані для національного розвитку людини. Москва знищує кожного, хто продовжує самостійно думати, як людина, або хто прагне працювати і творити згідно з правдою свого народу і хто що правду обстоює;

8. Москва проводить систематично та послідовно процес насильницької ліквідації самобутності й автентичності української культури і намагається звести існування українства, як окремої культурнотворчої сили, до мінімуму, а тим самим цілковито інтегрувати і підпорядковувати його інтересам і вимогам панівної московської культури завойовництва, імперіялізму і колоніалізму.

Асоціація Працівників Української Культури Північної Америки з обуренням розкриває і таврує ці намагання Москви і звертається з належними вивченнями до видатних окремих діячів культури у вільному світі та до об'єднань культурних діячів у вільному світі, щоб вони піддержали наше становище на міжнародньому форумі і склали свої протести проти нищення українського народу та його культури перед своїми урядами.

Асоціація Працівників Української Культури Північної Америки пересилася тим українським культурним діячам в Україні, які, не зважаючи на шаліючий терор і переслідування окупанта, завзято й неохотно борються за самостійну думку і творчість українського наро-

В. С-ко

„МОСКОВСЬКІ ВБИВЦІ БАНДЕРИ ПЕРЕД СУДОМ”

Як епіграф до цієї книги взято слова Чарлза Д. Керстена, колишнього конгресмена ЗДА: „Советсько-російський уряд, очолений Хрущовим, постановив замордувати Степана Бандеру тому, що він був провідником широко розгалуженого руху спротиву російсько-комуністичній окупації України. Бандера був символом боротьби за вільну й незалежну Україну 45-мільйонною неросійською нацією з власною традицією, культурою, мовою і цивілізацією”.

А в своїй статті п. н. „Советсько-російські морди за кордоном і спроби їх маскування” Степан Ленкавський пише: „Ми не маємо статистики зростання смертності советських громадян на несподівані „удари серця” від часу впровадження розрекламованого „соціалістичного правосуддя”. Москва не спішиться їх оголошувати. Але чи можливим є, щоб випадково здемаскований на Заході винахід отрутного пістоля, доставшись раз до рук чекістів, не мав серійної продукції і не був стосований також і передусім у вигідніших для Москви підсоветських умовах?”

Це монументальне видання, що є немов би пам’ятником сл. п. Провідникові ОУН Степанові Бандері*), складається з таких чотирьох частин: мотиви і підготовка замордування; процес в Карльсруге; голоси світової преси і — матеріали та документи.

У першій частині подається докладно опрацьовані й перевірені матеріали про організування на протязі 15 років замахів на Бандеру, про його трагічну смерть у 1959 році і слідство, переведене німецькою поліцією та англійськими детективами. Численні коментарі, здогади й версії наświetлюють цю подію з різних сторін. Далі — втеча убивці Бандери в листопаді 1961 року на

*) Московські вбивці перед судом. Збірка матеріалів за редакцією Данила Чайковського, Українське Видавництво в Мюнхені, 1965, стор. 720.

ду, — слова свого подиву, признання та водночас заперечення, що члени Асоціації будуть лінію їхньої боротьби в Краю розгортати і поглиблювати на еміграції.

Асоціація Працівників Української Культури Північної Америки кличе всіх працівників української культури на еміграції, щоб у відповідь окупантові, на його пожвавлені заходи нищення української культури, жертвою яких пали Іван Світличний, Іван Дзюба та інші — пожвавили свою працю в ділянці творення українських культурних цінностей і повсякденним чином підтримали фронт боротьби за самостійну, суверенну українську культуру, як вияв національної самобутності.

За Асоціацію Працівників Української Культури Північної Америки:

Д-р Михайло Кушнір
голова

Д-р Степан Галамай
секретар

Захід, його ревелюційні зізнання і — розгубленість КГБ, що марно силкується на зааранжованій у Східньому Берліні пресовій конференції з участю підставних осіб обдурити світову опінію.

Уперше в книзі оприлюднюється повний стенографічний запис цього судового процесу в Карльсруге, що тривав цілий тиждень. З уст самого Сташинського довідується читач про його життєпис, працю в НКВД проти українського революційного підпілля, про вишкіл у КГБ і агентурні поїздки в Західню Німеччину. Відповідаючи на запити судді, прокурора і адвокатів, Сташинський детально розповідає про вбивство Л. Ребета, а після того Степана Бандери, про своє перебування у Москві, про сумніви, побоювання і — втечу з жінкою-німкенєю до Західнього Берліну.

Останні три дні процесу виповнені зізнаннями поліційних службовців та експертів, промовама прокурорів та адвокатів і відчитанням вироку.

У розділі „Чому Сташинський втік на Захід і приєднався до злочинів” читаємо:

„Як КГБіст „клясичного вишколу” (так Сташинський окреслив себе сам), він забобонно вірив в НКВДівський блеф, яким починається кожний допит ув’язненого: „ми всьо знаєм!”, і не відважився перед очима західньої поліційної поліції, яку бачив окулярами цього блефу, замовчати щось, що могло бути їй відоме. Правда, він замовчав багато, але тільки такі справи, про які знав, що їй були невідомі або нецікаві, як, наприклад, його дії в спецгрупі проти ОУН в Україні. Подруге, Сташинський не почувався на силах піти на ризиковну дорогу великої гри: принести товар на продаж для відкуплення себе — зраду злочинів свого начальства — і разом з тим робити себе маломовним, але втаємниченим у злочинну роботу найвищих чинників. Він, „людина убогої фантазії” — так засвідчили психологічні досліди — відчував, що міг би скоро залутатися в суперечностях. Потрете, психологічна ситуація Сташинського — який тільки що видерся з пазурів КГБ і боявся в Західньому Берліні погоні за собою КГБівських агентів-убивників чи поривачів людей, — була така, що він мусів забезпечити для себе не лише невидачу советам, але й негайну охорону західніх державних чинників. Щоб цього досягти, він мусів переконати західню поліцію в потребі негайної охорони, і зразу вивалив усю правду про свої злочини...”

Період після процесу — інтерпеляції німецьких послів і заходи поставити Москву перед міжнародний суд — докладно наświetлені в книзі.

Третю її частину виповнюють голоси чужомовної і української преси, уривок з книжки про советське шпигунство в Німеччині, московські викрути...

Надзвичайно цінну збірку документів становить четверта частина: життєпис і діяльність Степана Бандери: протиросійські акції української еміграції; повстання в советських концтаборах; комунікати ПЗЧ ОУН; похорон і промови над могилою Степана Бандери; спис-

ДЕКЛАРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ КЛІВЛЕНДУ

Ми, українці міста Клівленду в Огайо, що зібрались ушанувати 50-річну творчу діяльність працівника української національної культури в Україні й тут, у Новому Світі, композитора-педагога-диригента Ярослава Варнича,

— Висловлюємо гостре обурення з приводу нової хвилі переслідувань Українського Народу і його культури урядом СРСР, як це доказує недавній засуд і ув'язнення українських літературних діячів в Україні — Івана Світличного та Івана Дзюбу.

— Вносимо гострий протест проти провокативного таврування діяльності українців у країнах вільного світу, а зокрема у ЗДА, різними наклепами та безпідставними обвинуваченнями, які поширює т. зв. Товариство культурних зв'язків з українцями за кордоном з Києва.

— З уваги на нову погромницьку акцію уряду СРСР одночасно проти українців в Україні й за кордоном, закликаємо всіх українців без різниць політичних переконань скріпити чуйність і продуктивність нашої політичної, громадської та культурної праці й давати відсіч усім затіям ворогів українського народу й цілого вільного світу, що об'єдналися під проводом червоної Москви.

Текст цієї декларації переслано до відомих чільних міжнародних і американських державних установ. Огайо, 23 квітня 1966 року.

Володимир Радзкевич
голова

Ювілейного Громадського Комітету
для вшанування Ярослава Варнича

ки осіб і установ, що надіслали співчуття до ЗЧ ОУН з приводу його смерті; списки поминальних Богослужень, академій, демонстрацій; вірші, присвячені Степанові Бандері; відгомін у світовій пресі на процес в Карльсруге; діяльність у зв'язку з цим большевицької агентури і советська пропагандивна робота; судові та слідчі акти, що ввійдуть в історію української визвольної боротьби.

„Процес процесів”, „найсенсаційніший процес в німецькій післявоєнній історії”, „найсенсаційніша шпигунська справа, про яку ми будь-коли чули” — такими заголовками статей преса Західної Німеччини характеризувала суд над Сташинським.

Відомий журналіст Карль Андерс тоді писав: „Справа Сташинського — це: політична сенсація, страхіття, неймовірність, політичний приклад першої ранги, одна з найтяжчих поразок Советського Союзу в холодній війні. Справа Сташинського — це: злочин проти людства, очевидне порушення міжнародного права, замах на права людини. Справа Сташинського — це: одне з найтяжчих обвинувачень проти Советського Союзу, часткове повторення народобивства брунатного фашизму червоним фашизмом, нагадування, сигнал,

„АБН-КОРЕСПОНДЕНЦІЯ” В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1966-го РОКУ”

Перше число (січень-лютий) починається редакційною про зріст деспотії в Росії внаслідок приходу до влади людей типу злочинця Шелепіна. Далі йдуть стаття Анатолія В. Ведрія „Василь Симоненко — трубадур Аналюбної України”, передрук зі „Шпігеля” п. з. „Націоналізм загрожує Росії”, уривки з книжки „Мердер інтернешенел”.

Ніко Накашідзе (грузин) детально описує советські пресові атаки проти АБН, А. Вольфганг (німець) вяснює, „чи Кремль справді настрашений діяльністю української еміграції”; П. Поляков виявляє, хто такий Михайл Шолохов, який одержав нагороду Нобля, В. П. Штраус (німець), відповідаючи на питання, чи „Євген Євтушенко політичний феномен?”, стверджує, що він є пересічним російським націоналістом, для якого в СРСР не існують інші народи, крім росіян.

Д. Донцов дає відповідь на рецензію Й. Білова на книжку „Росія і ми”, Н. Накашідзе пише про Мальту як надійний антикомуністичний бастион.

На черзі розділ з праці А. Ведрія („Російський імперіалізм в ідеях і в політиці Леніна”) про вплив царської спадщини на творця большевизму. Далі йдуть витяги з 22-ох листів до ЦК АБН, надісланих з Китаю, Індії, Танганьїки, ЗДА, Еспанії, Канади, Японії, Франції, Голляндії і Аргентини. Заслугує на увагу ствердження Ку Ченг-канга, що престиж АБН підносить престиж АПАКЛ'У. Член британської Місії до ОН відмічає цінну статтю, яка появилася в одному з попередніх чисел „АБН-Кор.” Гідні уваги листи американських ветеранів проти комунізму й банкіра з Сан Франсіско, як також лист з еспанського міністерства інформації. Національна Фундація Політичних Наук з Парижу по-

знак тривоги для всіх людей і народів вільного світу”.

У проголошеному 19 жовтня 1962 р. обґрунтованні судового вироку голова суду д-р Ягуш, схарактеризувавши політичну систему в СРСР, як „абсолютне заперечення людини, як підлеглої Богові істоти, шляхом введення советської сурогатної релігії здегенерованого, антигуманного матеріалізму”, заявив: „Сталін помер, але індивідуальний терор живе... Вбивства тепер відбуваються з наказу уряду. Політичне вбивство тепер узаконене... Стверджено, що уряд СРСР наказує мордувати!” Ці слова завершили промову д-ра Ягуша.

У передмові до книги „Московські вбивці Бандери перед судом” Степан Ленкавський стверджує: „Мотивом видання цієї книги було не лише бажання закріпити для історії і для майбутніх поколінь пам'ять про цю трагічну подію, але й виготовити підставові документи про черговий московський злочин, довершений на чужій землі, для вірної інформації українського народу в Ватьківщині”.

Цю книжку, що її повинен прочитати кожний політичний емігрант-антикомуніст незалежно від його політичних поглядів, можна набувати в канцелярії Головної Управи ООЧСУ в Нью Йорку.

НАД УКРАЇНОЮ ЛІТАЛИ НІМЕЦЬКІ ЛІТАКИ ЩЕ ПЕРЕД ПОЧАТКОМ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У кінці минулого року одночасно в Канаді і в ЗДА вийшла у видавництві „Бентам Букс” книжка, що є авторизованим перекладом з німецької твору Поля Кареля „Підприємство Барбароса — Гітлер іде на Схід”.

Значна частина цього майже документально-

відомляє, що потребує „АВН-Кор.” для студійних цілей. Подібну високу оцінку висловлює про „АВН-Кор.” Інтернаціональний Інститут Соціальних Наук в Амстердамі. Число закінчується відомостями з-поза залізної завіси.

Друге число (березень-квітень) присвячене померлому англійському генералові Дж. Ф. С. Фуллерові. Опісля йде стаття, в якій обговорюється тему російського сталінізму і китайського троцькізму. Американський конгресмен Роберт Е. Свіні пише про „Тараса Чупринку, який помер в ім'я свободи”, А. Радночі (малляр) аналізує „військові аспекти визвольної проблеми”. Далі йде друга частина статті А. Бедрія про В. Симоненка і цікавий витяг з „Ное Цюріхер Цайтунг” на тему „Байка про поганого Сталіна і доброго Леніна”. Литовець Й. Кайріс пише про поневолення Литви Росією як ключ до панування її над балтійським районом. Також вартісні матеріали: стаття М. Данкевича про російський колоніалізм під формою конституції ССРСР і черговий розділ з праці Анатолія Бедрія про Леніна — „Культурна й економічна спадщина царату”. Число закінчується новинами з-поза залізної завіси.

Третій випуск (за травень-червень) присвячений сорокліттю з дня убивства сл. п. Симона Петлюри. Стаття про Головного Отамана написав д-р Микола Ковалевський. Далі йде: актуальна стаття д-ра Д. Донцова про передсмертні борсання „московського Вавилону” і праця конгресмена Майкела А. Фігена „Дві національно-визвольні війни”, в якій автор переконливо доводить, що сучасна Росія є ідентичною з тою самою Росією, яку пізнав маркіз де Кюстін сто років тому.

Шведський учений д-р Оскар Ангелюс пише про ціль Росії — світове панування, словацький автор Ян Ц. Буковіна описує стан церкви за залізною заслоною і з'ясовує комуністичну мету: до року 2.000 — винищити всіх священників. Йон В. Еміліян (румун) описує тяжкий стан румунського селянства під комуністичним пануванням.

Цінним вкладом до абн'івської політики чехів треба зарахувати статтю Любомира М. Ганака на тему „Дві проблеми чеської політики”. Далі йде продовження праці А. В. Радночі про військові аспекти визвольної проблеми і черговий розділ праці Анатолія Бедрія. Є також причинки до ідеологічної кризи в Росії. Число закінчується оглядом деяких подій з життя поневолених народів.

А. В. Бедрій

го твору (понад 600 стар.) — це розповідь про Україну, про пляни Гітлера щодо Сходу Європи, про його воєнні, дуже змінливі, пляни в тій частині світу.

Книжка написана на основі вивчення багатьох тисяч документів, розмов із очевидцями тогочасних подій; у ній багато географічних мап, що зображують рухи військ на території України, коли один окупант відходив, а інший приходив.

Зокрема з цієї книжки довідуємось, що в серпні 1941 року гітлерівські війська одержали наказ з головного штабу: не брати ні Ленінграду, ні Москви, а негайно захопити Україну. Цей наказ був несподіванкою для генералів на Сході... Автор повідомляє, що ще за декілька місяців перед початком війни німецькі літаки-розвідники пролітали багато разів над Україною та Білоруссю, роблячи фотознімки. Він цитує слова Гітлера, звернені до генералів: „Нам треба українського хліба”... Наводить також наказ Сталіна арміям Будьонного: „Умріть, а не здайте Києва!”...

У цій книжці автор виявляє чимало зрозуміння до української проблеми на Сході Європи.

Лесь Олександр

Петро Кізко

ХТО ТАКИЙ СМОЛИЧ?

На останній театральній імпрезі кагебістів у Києві, де виступав „добровільний поворотець” Казимір Джугало, Юрій Смолич виконував роллю конферансьє. Юридично ж він виступав як голова Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном.

Постать Юрія Смолича на подібних большевицьких „показухах” з'являється чорною тінню не вперше. Хто ж такий Юрій Смолич, яке його минуле й сучасне?

Народився Смолич 1900 року в місті Умані в учительській родині. Виростав в оточенні „прогресивної” інтелігенції. Скінчив жмеринську клясичну гімназію, вчився в Київському комерційному інституті й там, мабуть, комерційну науку опанував досить добре.

Ще з юнацтва Смолич виявив себе як пристосованець і кар'єрист, шукач вигоди й наживи, коштом якнайлегшого труду. Таким він за-

лишився й до сьогодні. Це, якщо можна так сказати, ідеологічний спекулянт.

У 1918 році, коли проголошено мобілізацію до Української Армії, Смолич тікає з Києва, щоб потім виступити на овиді як „український письменник”. А період визвольної боротьби 1918-21 років він проводить у „загоні для боротьби з тифом”! Сказано — комерсант!

Коли до Жмеринки прийшли большевики, Смолич виступав уже там як... актор! Грав у самодіяльних театральних гуртках ролі комуністичних блазнів.

Але те блазенство допомогло йому в життєвій кар'єрі: в 1924 році Юрій Смолич опиняється на посаді працівника Відділу Мистецтв Народного Комісаріату Освіти УССР.

Одночасно Смолич пише літературні твори. Що він пише?

Ранні його твори — „Останній Ейджевуд” — пригодницький роман, у якому автор описує, як советський уряд доручив одному комсомольцеві викрасти в ЗДА тасмні формули отруйних газів... Нема що й казати: на „добрий” тематиці спеціалізувався Смолич! Видно, шлях шпигунства цікавив його вже тоді, тож теперішня його робота щодо „зв'язків з українцями за кордоном” цілком йому відповідає. Дальші його романи: „Півтори людини” (1927), „Фальшива Мельпомена” (1929), „По той бік серця” (1930), „Сорок вісім годин” (1933). Про ці твори в „Історії літератури” советського видання, том II за 1957 рік читаємо: „Творчість Смолича... спрямована проти українського буржуазного націоналізму...”

В 1952 році Державне видавництво політичної літератури УССР в Києві видало книжку Смолича „Вороги людства та їх найманці”. Він у тім пашквілі писав, що українські націоналісти „були на службі гітлерівців”. „Історія безперестанної зради і запродавства українських буржуазних націоналістів страшна і кривава”,

„Коекзистенція” — це слово, що гарно звучить для всіх, хто боїться війни, але це разом з тим бойова ідея, що діє на користь советів і, подібно до якогось паразита, вгризається у нутроці західньої ментальности, розкладаючи здатність західніх країн до протикомуністичної самооборони.

Ген. Ф. Ц. Фуллер

З ЖИТТЯ ВІДДІЛІВ

ВІДЗНАЧИЛИ В ПАССЕЙКУ СВЯТО ГЕРОІВ

Дня 22-го травня, у 40-ву річницю з дня трагічної смерті Головного Отамана та Голови Директорії УНР сл. п. Симона Петлюри, Відділ ООЧСУ в Пассейку при співучасті СУМА та Пласту, під протекторатом Відділу УККА, влаштував академію в залі Української Централі. Після виконання американського гимну (пласт. юнак В. Покора), академію відкрила голова Відділу УККА пані Стефанів.

Святочну доповідь виголосив ред. В. Давиденко.

Співачка Ньюйоркської опери С. Тонкошкур під акомпаньямент п-ни Євгенії Вольц проспівала „Ой, чого ж ти почорніло зеленє поле” (муз. Лисенка), „Тече вода в синє море” та „Думу” (муз. Фоменка) і арію Адефоре з опери „Жанна д'Арк” (муз. Чайковського).

Пластовий новак П. Гнатюк продеклямував вірш „Неминучий меч” Діми, а пласт. юначка С. Вобрич відіграла на фортепіані „Привіт Вітчизні” (муз. Фоменка) і „Повій, вітре, на Україну”. Вірш „Україна моя” прочитала Марія Шиш. З деклямацією „І ти колісь боролась, мов Ізраїль” (Л. Українки) виступила Т. Кардашинець.

Скрипаль Юрко Вожаківський відіграв Сонату ч. 4 Генделя і Еспанську симфонію ч. 1 Ляльо. Хор „Боян” виконав „Марш закарпатських січовиків”, „Марш куреня бойків”, „Світить місяць” (пісня УПА) і „Ой літа орел”.

Академію завершено спонтанним співом „Ще не вмерла Україна”. Присутніх було коло 150 осіб.

Свято Героїв, а зокрема 40-ві роковини з дня смерті Головного Отамана та Голови Директорії Симона Петлюри відзначили в місяці травні Організації Визвольного Фронту майже по всіх більших осередках скупчення української еміграції в ЗДА. Дописи про влаштування цього свята будуть подані в наступних числах.

— страшив Смолич читачів у названій книжці. А тепер, пише він, „рештки українських буржуазних націоналістів зібралися під рукою американського імперіялізму”...

Остання книжка — гейби роман — Юрія Смолича — це „Мир хатам, війна палацам”. Це — брудна, наклепницька писанина, в якій Смолич обплывує Михайла Грушевського, Симона Петлюру та інших українських державних діячів з часів перших визвольних змагань. Навіть сама большевицька критика вказала була Смоличеві, що в змалюванні портрету Грушевського він не виявив кебети, бо Грушевський у нього ввесь час „смикає свою бороду”...

Ось такий Юрій Смолич, голова комітету для підривної роботи серед української еміграції.

нали засуджені письменники, чи ні — є історичною заслугою перед цілим світом, є священним правом людини, без якого немає її волі, — оголошувати чи допомагати в оголошванні творів вільних духом творців думки, слова, пера, пензля.

ЦК АБН якнайгостріше засуджує не лише нечувано жорстокий вирок, але й самий факт суду за можливість скористати з права, яке є імманентне самому поняттю гідності людини, невід'ємною частиною її основних прав, за які тисячоліття змагалася людина, як за своє первородне право, гарант поступу людства.

ЦК АБН якнайгостріше засуджує диявольську методу замикати невідомі Москві творців культурних цінностей у доми божевільних!

Центральний Комітет АБН, керівними людьми якого є колишні в'язні не тільки большевицьких, але в не меншій мірі і нацистських таборів смерті, підносить оцим черговий раз свій голос рішучого протесту перед усім культурним світом проти русифікації, терору і екстермінації, що їх стосують російські окупанти супроти уярмлених народів, а зокрема супроти творців духових вартостей.

ЦК АБН засуджує якнайгостріше російських тиранів за насильство над свободою слова, творчості, віри, яке поновний раз підтверджує незмінність природи російських людиноненависників!

ЦК АБН стверджує, що СРСР самим фактом суду і засуду письменників Синявського і Данієля, а зокрема таємного суду і засуду в Києві Івана Світличного і багатьох інших **потопав** найпримітивніші права людини, гарантовані Хартією ООН (Преамбеля, 1, 2, 3, IV, 13, 6, IX, 55 ц. і ін.), яку підписав і зобов'язався респектувати СРСР, і тому вимагає поставити цю справу на ООН, засудити СРСР за ці злочини і виключити його з ООН (11 6, Хартії ООН).

ЦК АБН апелює до культурних працівників вільних народів світу, які дорожать ідеєю свободи творчості, до письменників, поетів, мистців, науковців, зокрема до відзначених нагородою Нобля, щоб вони також піднесли свій голос протесту проти самого факту суду і засуду Івана Світличного й інших творців духових вартостей на таємному судовому процесі в Києві за їх прагнення до вільної творчості, і вимагали звільнення з тюрем усіх тих, яких засуджено поза залізною заслоною за те, що змагалися за свободу слова, сумління, за гідність людську, — усіх борців за свободу взагалі!

Це ганьба ХХ століття, що — при мовчанні вільного світу — dokonує такі ганебні злочини держава, яка стоїть у дипломатичних, культурних, економічних взаєминах з державами вільного світу.

ЦК АБН апелює до наукових, літературних, мистецьких інституцій і організацій, до Академій наук, літератури і мистецтва, університетів і інших наукових закладів усіх вільних країн, як також організацій письменників і мистців, щоб в ім'я свободи творчості стали на захист тасмо засуджених і переслідуваних працівників культури уярмлених націй!

Треба, щоб депортовані на важкі примусові роботи у концтабори працівники культури і борці за свободу взагалі довідалися, що за їхні права, за їхню правду стоїть світ великої думки, стоять ще не розложені большевизмом Окцидент і Орієнт старих, великих і світлих

традицій свободи творчості, свободи людини і нації.

ЦК АБН закликає всіх, кому дорога свобода творчості, вплинути на свої уряди або асоційовані з ООН організації, щоб вони внесли обвинувачення проти СРСР перед ООН за ці чергові злочини супроти свободи і прав людини!

ЦК АБН категорично засуджує політику т. зв. мирної коекзистенції західних держав з російськими тиранами, які в найбільш брутальний спосіб топчуть права народів і людини, зокрема ж свободу творчості.

Не маючи сили приборкати прагнення до національно-державної незалежності уярмлених націй власними засобами, російські деспоти потребують для стабілізації відносин в імперії допомоги ЗДА й інших вільних потуг, і звідси хвилева відсутність агресивних кроків Москви, наприклад, в Європі, Зрадлива концепція неутралізації Росії, зумовлена ілюзією спільного фронту ЗДА проти червоного Китаю, спричиниться до закріплення російських позицій в уярмлених країнах і сприятиме російському шантажеві типу пакту Ріббентроп-Молотов, щоб „на межі війни" добиватися від Заходу у відповідний момент нових поступок. А втім не червоний Китай, але Росія відіграє рішальну роллю у В'єтнамі...

ЦК АБН засуджує всякого роду „культурний обмін" з СРСР та його васалами, бо він служить тільки засобом диверсії, інфільтрації і розкладу вільних суспільств Заходу, а еміграцій зокрема. ЦК АБН засуджує тим більше „культуробмін", що справжніх носіїв і творців культурних вартостей народів російські тирані або вбивають (Симоненко), або ув'язнюють (Світличний, Дзюба), а своїх служальців і рабів висувають як виразників культурної творчості уярмлених націй.

ЦК АБН закликає еміграції поневолених народів, їх наукові, культурні, політичні, церковні, молодечі, суспільні та інші організації своїми протестами розворушити опінію світу, спрямовуючи його увагу на чергові злочини Москви. Масовими протестами треба показати, що безкарно Москва не може знущатися над культурними працівниками уярмлених націй, над борцями за свободу взагалі.

ЦК АБН апелює до еміграцій уярмлених націй, щоб не дали себе ловити на большевицький „культуробмін", а відкидали його, бо це — контакт не з народом, а з окупантом та його вислужниками. Окупанта треба приймати не словом, а безкомпромісовою боротьбою, у відповідних умовах — зброєю!

Наша коекзистенція з Москвою почалася на полях бою, і такою вона залишиться.

Ніяких диспутів з окупантом і його агентами!

Хай живе національно-визвольна революція уярмлених російським імперіялізмом і комунізмом народів!

За розвал російської тюрми народів на національні незалежні демократичні держави усіх народів!

Геть з російською тиранією і комунізмом усіх відтінків!

Свободолюбні народи і люди всього світу, єднайтеся в боротьбі проти російського імперіялізму і комунізму за національно-державну незалежність, свободу і гідність людини!

Центральний Комітет

Антибольшевицького Б'юро Народів (АБН)

Травень, 1966